

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIĞA MARUZ KALMA VE OKULA
BAĞLANMA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ (BOLU İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET YALDIRAN

DANIŞMAN
PROF. DR. MURAT İSKENDER

HAZİRAN 2019

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIĞA MARUZ KALMA VE OKULA
BAĞLANMA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ (BOLU İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET YALDIRAN

DANIŞMAN

PROF. DR. MURAT İSKENDER

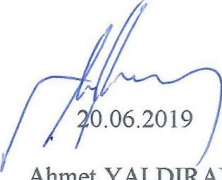
HAZİRAN 2019

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

20.06.2019
Ahmet YALDIRAN

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

“Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalığa Maruz Kalma ve Okula Bağlanma Arasındaki ilişkinin İncelenmesi (Bolu İli Örneği)” başlıklı bu yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Mustafa KOÇ

Üye (Danışman)

Prof. Dr. Murat İSKENDER

Üye

Doç. Dr. Ali Haydar ŞAR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

02.08.2019

(İmza)

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi ve giderek kullanımın yaygınlaşması hayatımıza kolaylık sağlayan çözümler yanında internet kullanımıyla ilgili problemleri insan davranışlarının ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Hızlı bir gelişim ve yaygınlaşma süreci içerisindeki bilişim sektörünün özellikle en önemli aracı olan internet ve dolayısıyla sanal dünya, cinsel taciz, istismar, tehdit, hakaret (Willard, 2007; Shariff, 2005), virüslü mesajlar göndermek, kimliğini gizleyerek sosyal ağlarda sohbet etmek, başkalarının video ve fotoğraflarını izinsiz olarak yayınlamak (Özbay, 2013; Vandebosch ve Van Cleemput, 2008) gibi olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına da aracılık etmiştir. Bu davranış biçimleri sonucunda da siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramları gündeme gelmektedir.

Siber zorbalık ve mağduriyetin psikolojik iyi oluş anlamında olumsuz etkilerinin yanında okula ve öğrenmeye karşı olumsuz tutum, başarısızlık, devamsızlık gibi eğitim açısından olumsuzluklara da sebep olabilmektedir (Betts ve diğerleri, 2017; Gardella ve diğerleri, 2017). Potansiyel olarak bu tür sorunlarla karşı karşıya olan çocuk ve gençlerimizi düşündüğümüzde onların sosyal beceri ve hayata katılabilmelerine önemli katkısı olan okul kurumunun ne kadar önemli olduğu konusu ön plana çıkmaktadır. Okulların, gençlerimizi hayata hazırlayan en önemli kurumlardan biri olduğunu dikkate aldığımızda ise, bu dönemde yaşanacak sorunların hayatın ileriki dönemlerine yine olumsuz olarak yansiyebileceği ihtimali ciddi bir risk olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde okula bağlı hissedememe, gençlerimizin problemleri davranışlara daha kolay sürüklenebilmelerine, gelecek planlamalarında hatalar yapmalarına ve yetişkin yaşantıya hazırlıkta zorlanmalarına sebebiyet verebilecektir.

Bu değerlendirmeler ışığında yetişkinliğe hazırlanan lise dönemi öğrencilerinin yaşayabilecekleri olası siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerinin yukarıda önemi belirtildiği üzere okul kurumuna bağlılığı da olumsuz etkileyebilmesi ihtimali bu çalışmada irdelenmeye çalışılmıştır.

Lisans döneminden başlamak üzere eğitim dönemimde ve bu çalışma sürecinde katkılarını, desteklerini ve rehberliğini eksik etmeyen; bunun yanında hoş sohbetiyle manevi desteğini de esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Murat İSKENDER'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, tez çalışmamda önerileri ile katkı sağlayan Arş. Gör. Dr. Yunus ALTUNDAĞ ve verilerin analizinde katkı sunan Mehmet ATASAYAR dostlarıma, verilerin toplanmasında içtenlikle yardımcı olan liselerde görev yapan rehberlik öğretmeni meslektaşlarıma ve diğer öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Her zaman kıymetli destekleriyle yanımda olan değerli anne ve babama, sevgili eşime ve oğluma da gönülden teşekkür ediyorum.

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIĞA MARUZ KALMA VE OKULA BAĞLANMA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ (BOLU İLİ ÖRNEĞİ)

Ahmet YALDIRAN, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Murat İSKENDER

Sakarya Üniversitesi, 2019

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde siber zorbalığa maruz kalma ve okula bağlanma arasındaki ilişkinin incelemektir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde bir araştırma olup 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılında Bolu İli Merkez İlçesinde çeşitli ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan 832 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Verilerin toplanmasında “Kişisel Bilgi Formu”, “Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği” ve “Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Lise Formu)” kullanılmıştır. Veriler, SPSS 21.00 Windows paket programına aktarılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin normallik dağılımı Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile incelenmiş ve veriler normal dağılım göstermediği için Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır.

Araştırmada, lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri arttıkça, okula bağlanma düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorba davranışlarında bulunduğu ve siber mağduriyet yaşadığı, kız öğrencilerin ise okula bağlanma düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 10. Sınıf öğrencilerinin daha fazla siber zorbalık davranışında bulunduğu ve daha fazla siber mağduriyet yaşadığı görülmüş, bununla birlikte sınıf düzeyi ile okula bağlanma arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Akademik başarı açısından ise düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin daha fazla siber zorbalık yaptığı ve aynı zamanda daha fazla siber mağduriyet yaşadığı, okula bağlanma düzeylerinin ise en az olduğu tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik düzey ile siber zorbalık yapma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış; bununla birlikte orta derece sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarının daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, sosyo-ekonomik düzey ile okula bağlanma arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Siber zorbalık yapma ile arkadaşlık ilişkilerinin niteliği arasında ilişki bulunmamış ancak kötü arkadaşlık ilişkilerine sahip öğrencilerin

daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca iyi arkadaşlık ilişkilerine sahip öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Son olarak, ilgisiz-kayıtsız aile tutumlarına sahip öğrencilerin daha fazla siber zorbalık yapma ve siber mağdur olma durumu yaşadıkları görülürken, ilgili-anlayışlı aile tutumuna sahip öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, Siber mağduriyet, Okula bağlanma

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CYBER VICTIMIZATION AND SCHOOL ATTACHMENT AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS (EXAMPLE OF BOLU PROVINCE)

Ahmet YALDIRAN, Master Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Murat İSKENDER

Sakarya University, 2019

The aim of this study is to investigate the relationship between cyber victimization and school attachment among high school students. This research was carried out during 2018-2019 academic year with 832 students who were studying in various secondary schools in the central district of Bolu province.

”Personal Information Form”, “Cyber Victim and Bullying Scale” and “School Attachment Scale for Adolescents (High School Form)” were used for data collection. Data were analyzed through SPSS 21.00 Windows package program. The normality of the data was analyzed by Kolmogorov-Smirnov normality test and by its result as the data were not normally distributed, Mann Whitney U and Kruskal Wallis H Test were used to analyze the data through investigation.

In this study, as the level of cyberbullying and cyber victimization of high school students increases, the level of school attachment is found to be decreased. In addition, it is found that male students have had more cyber bullying behaviors and cyber victimization experiences than female students and female students have had higher levels of school attachment than male students. It is found that 10th grade students had more cyberbullying and cyber victimization experiences. However, there is no significant relationship between grade level and school attachment. In terms of academic achievement, it is determined that students with low academic success have cyber-bullied and have been cyber-victimized more and their school attachment levels are the least. There is no significant relationship between socio-economic level and cyberbullying; however, it is determined that children of families with moderate socio-economic status experience more cyber victimization. In addition, there is no significant relationship between socio-economic level and school attachment. It is not found a meaningful relationship between cyber bullying and the nature of friendship, but students

who have bad friendship experience more cyber victimization. In addition, it was determined that students who have good friendship have higher levels of attachment to school. Finally, it was found that students with irrelevant family attitudes experience more cyber bullying and cyber victimization.

Keywords: Cyber bullying, Cyber victimization, School attachment

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi.....	3
1.2. Alt Problemler.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet.....	8
2.1.1. Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalık Arasındaki Farklılık.....	11
2.1.2. Siber Zorbalık Türleri	13
2.2. Okula Bağlılık.....	14
2.3. İlgili Araştırmalar.....	17
2.3.1. Siber Zorbalık ile İlgili Yapılan Araştırmalar	17
2.3.2. Okula Bağlılık ile İlgili Yapılan Araştırmalar	23
BÖLÜM III.....	27
YÖNTEM.....	27
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	27

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	27
3.3. Veri Toplama Araçları	28
3.3.1. Kişisel Bilgiler Formu	28
3.3.2. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği	28
3.3.3. Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Lise Formu).....	29
3.4. Veri Toplama Süreçleri	30
3.5. Verilerin Analizi	31
BÖLÜM IV.....	33
BULGULAR	33
4.1. Örneklem İlişkin Bulgular	33
4.2. Problem ve Alt Problemlere İlişkin Bulgular	45
4.2.1. Örneklem Grubunun Cinsiyet le Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	45
4.2.2. Örneklem Grubunun Cinsiyet Yapısı ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Ergen Formu) ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	47
4.2.3. Örneklem Grubunun Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	48
4.2.4. Örneklem Grubunun Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	51
4.2.5. Örneklem Grubunun Akademik Başarı Algısına Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	52
4.2.6. Örneklem Grubunun Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	54
4.2.7. Örneklem Grubunun Aile Ekonomik Durumu Algısına Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	56

4.2.8. Örneklem Grubunun Aile Ekonomik Durumu Algısına Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	58
4.2.9. Örneklem Grubunun İnternette Kimlik Gizleme Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	59
4.2.10. Örneklem Grubunun İnternette Kimlik Gizleme Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	61
4.2.11. Örneklem Grubunun Algılanan Arkadaş İlişkisi Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	63
4.2.12. Örneklem Grubunun Algılanan Arkadaş İlişkisi Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	65
4.2.13. Örneklem Grubunun Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	66
4.2.14. Örneklem Grubunun Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	69
4.2.15. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar	71
BÖLÜM V	75
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	75
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	75
5.1.1. Problem Cümlesine İlişkin Yorumlar	75
5.1.2. Alt Problemlere İlişkin Yorumlar.....	76
5.1.2.1 Cinsiyet ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki	76

5.1.2.2. Sınıf Düzeyi ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki	76
5.1.2.3. Akademik Başarı ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki	77
5.1.2.4. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki	78
5.1.2.5. İnternette Kimliğini Gizleme ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki	78
5.1.2.6. Arkadaşlık İlişkileri ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki	79
5.1.2.7. Anne-baba Tutumu ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki	79
5.2. Öneriler	80
5.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	80
5.2.2. Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	82
KAYNAKLAR	84
EKLER	97
ÖZGEÇMİŞ	104

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Veri Toplama Araçları Toplam ve Alt Boyut Ölçümleri Normallik Testi Sonuçları.....	31
Tablo 2. Örneklem Grubunun Cinsiyet Dağılımı.....	35
Tablo 3. Örneklem Grubunun Yaş Dağılımı	35
Tablo 4. Örneklem Grubunun Sınıf Düzeyi Dağılımı	36
Tablo 5. Örneklem Grubunun Okul Türü Dağılımı	36
Tablo 6. Örneklem Grubunun Kendilerine Yönelik Akademik Algı Dağılımı	37
Tablo 7. Örneklem Grubunun Sosyo-ekonomik Düzey Dağılımı	37
Tablo 8. Örneklem Grubunun Baba Eğitim Durumu	38
Tablo 9. Örneklem Grubunun Anne Eğitim Durumu	39
Tablo 10. Örneklem Grubunun Anne-Baba Durumu.....	39
Tablo 11. Örneklem Grubunun Kardeş Sayısı Dağılımı	40
Tablo 12. Örneklem Grubunun İnternete Girme Süresi	40
Tablo 13. Örneklem Grubunun İnternette Kimliği Gizleme Durumu.....	41
Tablo 14. Örneklem Grubunun Arkadaş İlişkileri	41
Tablo 15. Örneklem Grubunun Aile İçinde Saldırganlık Gözlemleme Durumu.....	42
Tablo 16. Örneklem Grubunun Arkadaş Grubunda Saldırganlık Gözlemleme Durumu	42
Tablo 17. Örneklem Grubunun Okulda Ortamında Saldırganlık Gözlemleme Durumu	43
Tablo 18. Örneklem Grubunun Ailelerinden Saldırganlık Görme Durumları.....	43
Tablo 19. Örneklem Grubunun Arkadaşlarından Saldırganlık Görme Durumları	44
Tablo 20. Örneklem Grubunun Öğretmenlerinden Saldırganlık Görme Durumları.....	44
Tablo 21. Örneklem Grubunun Anne-Baba Tutumu Algısı	45
Tablo 22. Cinsiyet İle Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	45

Tablo 23. Cinsiyet Yapısı İle Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Ergen Formu) ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	47
Tablo 24. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	49
Tablo 25. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	51
Tablo 26. Akademik Başarı Algısına Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	53
Tablo 27. Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	55
Tablo 28. Aile Ekonomik Durumu Algısına Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	56
Tablo 29. Aile Ekonomik Durumu Algısına Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	58
Tablo 30. İnternette Kimlik Gizleme Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	60
Tablo 31. İnternette Kimlik Gizleme Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	62
Tablo 32. Algılanan Arkadaş İlişkisi Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	63
Tablo 33. Algılanan Arkadaş İlişkisi Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	65
Tablo 34. Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması	66
Tablo 35. Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	69
Tablo 36. Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması.....	71

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin çok hızlı gelişme kaydettiği günümüzde, yaşantılarımız da bu hızlı gelişmelerden doğrudan ve dolaylı olarak çeşitli şekillerde etkilenmektedir. Söz konusu teknolojiler bilgiye ulaşma, iletişim imkânlarını çeşitlendirme, sosyal ilişki ve iletişim biçimlerini değiştirme, yeni arkadaşlıklar kurma, yeni eğlence ve oyun imkânları sağlama gibi açılardan hayatımızın vazgeçilmezleri haline gelmiştir. Özellikle bu teknolojilerden internet ve cep telefonu kullanımı çok hızlı bir şekilde artış göstermektedir (Peker, 2013).

Bu teknolojiler özellikle çocuklar ve gençler açısından daha çok sosyal ağlar üzerinden sosyalleşmek, ilişki kurmak, düşüncelerini ifade etmek ile oyun ve eğlence amaçlı kullanılmaktadır. Kişisel bilgisayarların ve özellikle de akıllı cep telefonu kullanımının yaygınlaşması aynı zamanda internete erişim imkânını da kolaylaştırmıştır. Özellikle çocuk ve gençlerin de bu cihazlara günümüzde rahatlıkla sahip olabilmesi, bu sayede internet erişiminin daha mobilize hale gelmesi ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımlarını ve internet üzerindeki faaliyetlerini kontrol edebilmelerini daha da zor hale getirmektedir. Bu cihazlardan birisine sahip olan bir çocuk veya genç ebeveyn kontrolünden uzak olarak internet ortamında çok daha sınırsız bir ortamla baş başa kalabilmektedir.

Hızlı bir gelişim süreci içinde olan bilişim sektörü ve en önemli aracı olan internet, bir yandan sağladığı kolaylıklarla vazgeçilmez bir araç haline gelirken, diğer yandan da sağladığı imkânlar ve çeşitlilik yanında internet kullanımıyla ilgili problemli insan davranışlarının ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda söyleyebiliriz ki sanal ortamın olumsuz pek çok sonucundan söz edebiliriz. Bu olumsuz sonuçlara bilgi ve iletişim araçları üzerinden gerçekleştirilen cinsel taciz, istismar, tehdit, hakaret (Willard, 2007; Shariff, 2005), virüslü mesajlar göndermek, kimliğini gizleyerek sosyal ağlarda sohbet etmek, başkalarının video ve fotoğraflarını izinsiz olarak yayınlamak (Özbay, 2013; Vandebosch ve Van Cleemput, 2008) örnek olarak verilebilir. Sözü edilen örnek

davranış biçimleri doğrultusunda siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramları gündeme gelmektedir.

Böylesi bir teknolojik çağda ve onu yaygın olarak kullanan ve potansiyel olarak yukarıda belirttiğimiz sorunlarla karşı karşıya olan çocuk ve gençlerimizi düşündüğümüzde onların sosyal beceri ve hayata katılabilmelerine önemli katkısı olan okul kurumunun ne kadar önemli olduğu değerlendirilmelidir. Gençlerimizi hayata hazırlayan kurumların başında gelen okulların bu işlevi, onların geleceklerini planlamada vazgeçilmez unsurlar haline gelmektedirler. Bu açıdan değerlendirildiğinde de okul çağı, araştırmamız kapsamında da yetişkinlik öncesi olan ergenlik çağı önemle üzerinde durulması gereken bir dönem olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü bireylerin karakter, düşünce yapısı ve hayat planlamalarının oluşumunda ergenlik sürecinin önemi çok büyüktür (Yeşilyaprak, 1985). Eğitim sistemimiz düşünüldüğünde, ortaokul çağlarından başlayıp lise yıllarını da içine alan bir dönem olan bu dönem, kişilik gelişiminin yanında akademik ve mesleki anlamda da bireyin gelişmesini, bağımsız ve sorumluluklarının bilincinde bir birey olarak toplumsal yaşama katılmasını sağlayan bir süreci içerir.

Gelecek planlamasını önemli ölçüde etkileyen ve şekillendiren okul kurumunun ve özellikle yetişkinlik öncesi dönem olan lise döneminin gelecek planlaması açısından oldukça önemli olduğu açıktır. Diğer yandan öğrenci, kendini okulun önemli bir parçası olarak gördüğünde ve okulu kendi yaşantısının önemli bir yönü olarak benimsediğinde okulla özdeşleşir (Finn ve Voelkl, 1993). Bu özdeşim doğrultusunda oluşan okula bağlılık da ergenlerin hem fiziksel hem duygusal durumlarında koruyucu bir etkiye sahiptir (Chapman, Buckley, Sheehan, Shochet ve Romaniuk, 2011). Bu bağı kuramayan öğrenciler devamsızlık, suça sürüklenme ve okulu bırakma gibi risklerle karşı karşıyadır (Finn, 1989). Okula bağlı hissedememe, ergenleri problem davranışa daha kolay sürükleyebilmekte, bu da gelecek planlamasını önemli ölçüde etkileyen okula uyumu ve yetişkin yaşantıya hazırlık yapmayı güçleştirmektedir.

Söz konusu değerlendirmeler ışığında yetişkinliğe hazırlanan lise dönemi öğrencilerinin yaşayabilecekleri olası siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerinin yukarıda önemi belirtildiği üzere okul kurumuna bağlılığı da olumsuz etkileyebilmesi ihtimali önemle üzerinde durulmalıdır.

1.1. Problem Cümlesi

Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimleri, okula bağlılıklarına etki etmekte midir?

- Siber zorbalık yapan öğrencilerin okula bağlılık düzeyleri nasıldır?
- Siber zorbalığa maruz kalmış (siber mağduriyet yaşamış) öğrencilerin okula bağlılık düzeyleri nasıldır?

1.2. Alt Problemler

1. Cinsiyet ile siber zorbalık-siber mağduriyet ve okula bağlanma arasında ilişki var mıdır?
2. Sınıf düzeyi ile siber zorbalık-siber mağduriyet ve okula bağlanma arasında ilişki var mıdır?
3. Akademik başarı ile siber zorbalık-siber mağduriyet ve okula bağlanma arasında ilişki var mıdır?
4. Sosyo-ekonomik durum ile siber zorbalık-siber mağduriyet ve okula bağlanma arasında ilişki var mıdır?
5. İnternette kimliğini gizleme ile siber zorbalık-siber mağduriyet ve okula bağlanma arasında ilişki var mıdır?
6. Arkadaş ilişkileri ile siber zorbalık-siber mağduriyet ve okula bağlanma arasında ilişki var mıdır?
7. Ebeveyn tutumları ile siber zorbalık-siber mağduriyet ve okula bağlanma arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimleri ile okula bağlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu araştırma doğrultusunda siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerinin okul bağlılığı ile ilişkisi araştırılırken,

kişisel, sosyal, demografik ve internet kullanımı ile ilgili değişkenlerin bu ilişki üzerinde etkisi olup olmadığı da irdelenmeye çalışılmıştır.

Giriş bölümünde belirtildiği üzere bilgi ve iletişim teknolojileri, bu sektördeki hızlı gelişmeler ve sağladığı kolaylıklar açısından hayatımızda giderek daha fazla yer etmeye, yine aynı hızla daha kolay erişilebilir hale gelmeye başlamıştır. Bu teknolojilerden özellikle internet, teknolojik gelişmeler, maliyetlerin düşmesi, akıllı telefon kullanımı gibi sebeplerle giderek daha ulaşılabilir bir teknoloji haline gelmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2018 Ağustos ayında yaptığı "Hane Halkı Bilişim Teknolojilerini Kullanım Araştırması" sonuçlarına göre internet kullanım oranı % 72,9 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2018). TÜİK'in aynı çalışmasında bu oran 2015 yılında %55,9 (TÜİK, 2015) iken, 2013 yılında %48,9 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2013). Ayrıca, 2018 yılı araştırmasına göre nüfusun %83,8'i evden İnternete erişim imkânına sahip oldu.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin bu hızlı gelişimi ve giderek kullanımın yaygınlaşması bir yandan hayatı kolaylaştırıcı çözümler sunarken diğer yandan herhangi bir denetim veya sınırın olmaması, internet ortamında kimliğini gizleme fırsatı olması kullanıcıların siber zorbalık yapmasına veya siber mağdur olmasına neden olabilmektedir. Özellikle çocukluk dönemine kıyasla interneti, ebeveynlerden daha bağımsız etkin kullanımın mümkün olduğu ergenler için siber zorbalık ve siber mağduriyet ergenler için giderek artan bir risk oluşturmaktadır.

Siber zorbalığın nedenlerine bakıldığında; kimliğini gizleme imkânı olması, akran desteği ve saygınlık kazanmak, yüzyüze iletişimde söyleyemediklerini sanal ortamda söyleyebilme imkanı, intikam düşüncesi, sıcak aile ilişkileri ve sıkı aile bağlarının olmaması ve ebeveynlerin zorba davranışlarının siber zorbalığa neden olduğu görülmektedir (Lenhart, 2007; Dilmaç, 2009; Suler, 2002; Li, 2010'dan aktaran Erbiçer, 2017) siber zorbalığın nedenleri olarak belirtilmektedir. Siber zorbalık ve mağduriyetin sonuçlarına baktığımızda da psikolojik iyi oluş anlamında olumsuz etkileri olabileceği gibi her ne kadar okul ortamının dışında gerçekleşiyor olsa da okula ve öğrenmeye karşı olumsuz tutum, başarısızlık, devamsızlık gibi eğitim açısından olumsuzluklara da sebep olabilmektedir (Betts, Spenser ve Gardner, 2017; Gardella, Fisher ve Teurbe-Tolon, 2017).

Siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilgili olguların tanınması, sebepleri ve sonuçları üzerine yurtdışı ve yurt içinde çeşitli araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak siber zorbalık ve siber mağduriyet ile lise öğrencilerinin (ergenlerin) kendilerini akademik ve sosyal olarak yetişkinliğe hazırlayan en önemli kurumlardan okula bağlılıkları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalara yapılan literatür taramasında ulaşılamamıştır. Mevcut çalışmalarda, siber zorbalık ve siber mağduriyet ile okul bağlılığı konuları birbirinden ayrı olarak farklı değişkenlerle birlikte incelenmiştir.

Bu çalışmanın lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerinin okula bağlılıklarını nasıl etkilediğini ortaya koyması açısından özgün bir çalışma olması beklenmektedir. Ulaşılabilecek sonuçlar açısından da ileride okullarda siber zorbalık - siber mağduriyet ile okul bağlılığına yönelik yapılacak çalışmalarda kaynak sağlama ve alınabilecek tedbirlerde dayanak oluşturma gibi işlevleri olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca elde edilecek bulgular alınabilecek tedbirler kapsamında, risk altındaki grupların belirlenmesinde de veri sağlayacaktır. Bu sebeple, araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibi kabul edilmiştir.

1. Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Bolu ili Merkez ilçesinde bulunan Ortaöğretim kurumlarında öğrenim görüp araştırmaya dahil olan katılımcılar ile sınırlıdır.
2. Araştırma “Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği” ve “Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği” ile hazırlanan ‘Kişisel Bilgiler Formu’ndan elde edilen verilerle sınırlıdır.
3. Cinsiyet, sınıf düzeyi, algılanan akademik başarı, ailenin ekonomik durumu, arkadaşlık ilişkileri anne-baba tutumu gibi demografik özellikler ile veri toplama araçları bölümünde açıklanan Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği boyutları ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Zorbalık: Mağdur kişide acı ve üzüntüye yol açan, kişinin zorbaya karşı koymasının mümkün olamayabileceği, incitme niyeti ile saldırma anlamı taşıyan bir davranış türüdür (Kepenekçi ve Çınkır, 2003).

Siber Zorbalık: Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümüdür (Arıcak, 2011).

Siber Mağduriyet: Bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla bir birey ya da grubun, özel ya da tüzel bir kişiliğin, teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verici davranışlara maruz kalması bu davranışlardan maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşaması durumudur (Arıcak, Tanrikulu ve Kınay, 2012).

Okula Bağlanma: Öğrencinin okula aidiyet duygusu hissetmesi, o okulda olmaktan gurur duyması, o okulda kendini güvende ve rahat hissetmesidir (Maddox ve Prinz, 2003).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Günümüzde artan İnternet kullanımı ergenler için yeni risk alanları ortaya çıkarmıştır. İnternetin yaygınlaşması, akıllı telefonlar ve sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte, ergenler internet olanaklarını en fazla kullanan yaş grubu olarak ön plana çıkmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (TÜİK, 2017) verilerine göre Türkiye’de 2004 yılında 16-24 yaş aralığında gençlerin internet kullanımı % 26.6 iken 2016 yılına gelindiğinde, bu oran yaklaşık olarak yaklaşık üç katına yükselerek % 84.3’e ulaşmıştır. Kullanım amaçlarına bakıldığında ise, insanların bu araçları en fazla (% 82.4) sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme, fotoğraf vb içerik paylaşma için kullandıkları görülmektedir (TÜİK, 2017’den aktaran Akgül, 2018).

Genel olarak baktığımızda internet ergenler tarafından oyun oynama, sosyal medya kullanımı, çevrimiçi sohbet etme ve bilgiye ulaşma gibi farklı amaçlar için kullanılmaktadır. İnternetin sağladığı sınırsız yararın yanı sıra, çeşitli sakıncalı sonuçlar da doğurduğuna yukarıda değinilmiştir. İnternet ortamında riskli davranışlar olarak da ifade edebileceğimiz bu olumsuz sonuçları genel olarak çeşitli saldırılar (Seto ve Eke, 2005), cinsel içerikli paylaşımlar, kişisel bilgilerin paylaşımı, yabancılarla iletişim kurulması (Notten ve Nikken, 2016) ve siber zorbalık (Dombrowski, Lemasney, Ahia ve Dickson, 2004) şeklinde sıralamak mümkündür.

Bu açıdan internetin faydaları yanında ergenler açısından olası olumsuz sonuçları açısından da değerlendirmek gerekmektedir. Yukarıdaki sonuçlar ele alındığında diğer iki maddenin çeşitli şekillerde siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramlarıyla da doğrudan ilişkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan siber zorbalık ve mağduriyetin psikolojik iyi oluş anlamında olumsuz etkileri olabileceği gibi her ne kadar okul ortamının dışında gerçekleşiyor olsa da okula ve öğrenmeye karşı olumsuz tutum, başarısızlık, devamsızlık gibi eğitim açısından olumsuzluklara da sebep olabildiğine yine yukarıda değinilmiştir (Betts ve diğerleri, 2017; Gardella ve diğerleri, 2017).

2.1. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet

Hayatın her alanında olumlu gelişmelere paralel olumsuz, istenmeyen sonuçların da ortaya çıkması gibi bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişim de beraberinde siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramlarının hayatımıza girmesine sebep olmuştur (Özbay, 2013). Bu kavramları kısaca tanımlamak gerekirse siber zorbalık davranışlarında bulunanlara siber zorba, siber zorbalık davranışlarına maruz kalanlara ise siber mağdur diyebiliriz. (Patchin ve Hinduja, 2006).

Yaygın bir şekilde kullanılmakla birlikte hızlı gelişen teknolojinin katkısıyla giderek daha fazla ve farklı yönleriyle hayatımızda yer eden internet ve mobil teknolojilerin kolay ulaşılabilirlik, dünyanın her yerinden haberleşme ve kolay iletişim kurma imkanı sağlaması, bilgiye hızlı bir şekilde ulaşma ve başkalarıyla paylaşma imkanı sağlaması kültürel ve ticari hayatta kolaylık sağlaması gibi faydaları (David-Ferdon ve Hertz, 2007) söz konusudur. Bununla birlikte aynı teknolojiler, sağladığı sınırsız, denetimsiz ve yasaksız kullanım alanı sebebiyle internet bağımlılığı, internetteki bomba yapımı sayfalara ya da ırkçı/ayırıcı sayfalara ulaşımın kolaylığı, pornografik sayfalar, ya da elektronik temelli iletişim araçları ile gerçekleştirilen cinsel taciz (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007) gibi olumsuz sonuçlar doğurmakta; yasadışı faaliyetlerin yapılmasını, çocuk ve ergen istismarını kolaylaştırmaktadır (Herring, 2002).

Bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve yukarıda sözü edildiği üzere bu şekilde kötüye kullanımı, özellikle de gençlerin okul ortamında gerçekleştirdikleri zorbalık davranışlarını sanal ortama da taşımaları sonucunu doğurmuş ve sanal ortam üzerinden siber zorbalık adı verilen bu zorbalık türünün ortaya çıkmasına yol açmıştır (Arıcak, 2009; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Li, 2005).

Siber zorbalığı genel bir ifadeyle elektronik iletişim biçimlerini kullanarak, kendisini kolayca savunamayan bir mağdura defalarca ve uzun bir zaman boyunca yöneltilecek kasıtlı bir eylem olarak tanımlayabiliriz (Smith, Mahdavi, Carvalho, Fisher, Russell, ve Tippett, 2008). Kanadalı eğitimci Bill Belsey, siber zorbalık kavramını ilk kez ortaya atmış, siber zorbalığı internet veya teknolojik araçlarla bir kişinin veya grubun başkalarına zarar verme amacıyla kasıtlı, tekrarlı ve düşmanca davranışlar sergilemesi olarak tanımlanmıştır (Belsey, (t.y.)). Patchin ve Hinduja (2006) siber zorbalığı bilgi ve iletişim araçlarıyla kasıtlı ve tekrarlı zarar verici mesajlar göndererek başkalarını rahatsız etmek şeklinde tanımlamıştır. Çubukcu ve Bayzan'ın (2013) tanımına göre

siber zorbalık, bilgi teknolojileri ile bir kişi ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı uygulanan teknik ya da ilişkisel şekilde zarar verme, kaba davranış gösterme ve kötü söz söyleme davranışlarının bütünüdür. Slonje ve Smith (2008) siber zorbalığı, özellikle cep telefonu ve internet başta olmak üzere modern teknolojik cihazlar aracılığı ile gerçekleşen saldırganlık olarak tanımlamaktadır. Willard (2007), bilişim araçlarını kullanarak başkalarına zararlı materyal göndererek, paylaşarak ya da başka sosyal saldırganlık biçimleriyle kişiye zarar verme olarak tanımlamaktadır. Li (2007) siber zorbalığı, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak, başkaları hakkında yanlış söylentiler yayma ve bilgilere zarar verme şeklindeki davranışlar olarak tanımlamıştır. Erdur-Baker, Kavşut'a (2007) göre siber zorbalık, kişisel şifreleri çalma, başkalarına ait e-mail hesaplarına ulaşmaya çalışma, cinsel içerikli mesajlar yollama, başkasının resimlerini sosyal paylaşım sitelerinde paylaşma gibi davranışların sanal iletişim araçları kullanılarak gerçekleştirilmesidir.

Vandebosch ve Van Cleemput'a göre (2008), kişilerin kimliğini gizleme ve bilişim teknolojilerini kullanma gibi becerilerle yaptığı, taraflar arasında güç dengesizliğinin olduğu, davranışı yapanın karşı tarafa zarar verme amacı taşıdığı ve mağdurun zarar gördüğü ve tekrarlayıcı bir biçimde gerçekleşen olumsuz davranışlar siber zorbalık davranışlarıdır. Arıcak'a (2011) göre siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümüdür (Arıcak, 2011). Langos (2012) ise bilgi iletişim teknolojileri kullanılarak, kendini savunamayacak birine (mağdur) karşı yapılan bir dizi davranış ya da tek bir davranış olarak tanımlamıştır.

Hinduja ve Patchin (2014) bir davranışı siber zorbalık olarak adlandırabilmek için planlı ve kasıtlı olması, zorba davranışın tekrarlanması, hedef kişiye zarar verme, geleneksel zorbalıktan farklı olarak da bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması unsurlarının olması gerektiğini belirtmektedir. Bu tanımdaki önemli unsurlardan biri olan tekrarlanma unsuruna Willard (2007) farklı bir bakış açısı ile yaklaşmıştır. Buna göre siber zorbalık davranışı niteliğindeki bir mesaj veya farklı bir içerik bir kere gönderilse bile bu içerik, daha sonra farklı kişiler tarafından farklı kişiler tarafından farklı zamanlarda ve yerlerde tekrar tekrar görülebilmekte ve mağdur üzerindeki etkisini çok uzun süre yitirmeden devam ettirebilmektedir. Böylece geleneksel zorbalık ve siber zorbalıkta ortak özellik olan tekrarlanan davranışlar, siber zorbalıkta yeni bir anlam kazanmaktadır.

Alanyazına bakıldığında araştırmacılar siber zorbalık için çevrimiçi zorbalık, dijital zorbalık, elektronik zorbalık, çevrimiçi taciz, internet zorbalığı, sanal zorbalık (Kowalski ve Limber, 2007; Williams ve Guerra, 2007; Wolak, Mitchell ve Finkelhor 2007; Altundağ, 2018) gibi farklı terimler kullanmış olsalar da kapsam ve içerik olarak birbirlerine oldukça yakındırlar. Bu tanımlamaların hepsine bakıldığında siber zorbalığın temelinde bilgi ve iletişim araçlarını başkalarına kasıtlı olarak zarar vermek maksadıyla kullanmak, zorba davranışın tekrar etmesi ve taraflar arasında güç dengesizliği olması genel kabuller olarak görülmektedir. Siber zorbalığın diğer önemli özellikleri olarak siber zorbanın kimliğini rahatça gizleyebilmesi ve yeterli denetimden uzak olması sebebiyle siber zorbanın amacına rahatlıkla ulaşması ile kısa zamanda birçok kişiye ulaşabilmesi de sayılabilir (Peker, 2013).

Siber zorbalıkla ilgili tanımlardaki farklılık, siber mağduriyet konusunda da söz konusudur. Araştırmacıların siber mağduriyet tanımları doğal olarak ortaya koydukları siber zorbalık tanımına paralel olarak farklılaşmaktadır. Ancak yukarıdaki siber zorbalık tanımları doğrultusunda en genel ifadesi ile siber mağduriyet için siber zorbalık davranışlarına maruz kalan veya bu davranışların mağduru olan kişi diyebiliriz. Bu sebeple birkaç siber mağduriyet tanımı vermenin yeteri olacağı değerlendirilmiştir.

Arıcak, Tanrikulu ve Kınay (2012), siber mağduriyeti bilgi iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verici davranışlara maruz kalınması ve bu davranışlardan maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşanması durumu olarak tanımlanmaktadır.

Smith ve diğerlerine (2008) göre siber mağduriyet, bir birey veya bir grup tarafından elektronik iletişim araçları kullanılarak kendini savunamayacak bir kurbanı gerçekleştirilen saldırgan, kasıtlı ve tekrarlı davranışlara maruz kalma durumudur. Chapin (2014) ise siber mağduriyeti, bilişim araçları üzerinden başkasına metin mesajları ile ya da internet üzerinden dedikodu yayma, sosyal paylaşım sitelerine veya internet sitelerine tehdit edici veya incitici mesajlar gönderme, birinin hesap bilgilerini çalma, başkalarını incitmek için başka biriymiş gibi davranma, birinin uygunsuz görüntülerini cep telefonu veya internet üzerinden yayma gibi zararlı eylemlere maruz kalma durumu olarak tanımlamaktadır (Chapin 2014'ten aktaran Özer, 2016).

Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilgili yukarıdaki tanımlara baktığımızda, kasıtlı zarar verme, tekrar edilme ve güç dengesizliği gibi unsurlar açısından bu kavramların

geleneksel zorbalıkla aynı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Geleneksel zorbalıkla siber zorbalığın gerçekleştiği ortam açısından (gerçek-sanal ortam) temel bir farka sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ancak söz gelimi sanal ortamda gelişen siber zorbalığın gerçek ortamda geleneksel zorbalık olarak devam etmesi veya tam tersi durumların yaşanması olasılığı da tartışılmalıdır. Bu sebeple siber zorbalık ile geleneksel zorbalık arasındaki farklara ve bağlantılara bakmak, siber zorbalığın doğasını anlamaya katkıda bulunabilir.

2.1.1. Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalık Arasındaki Farklılık

Zorbalığı kısaca kendisini savunamayacak bir bireye yönelik, kasıtlı olarak yapılan ve tekrar eden incitici ve olumsuz davranışlar olarak tanımlayabiliriz. Olweus'a (1993) göre, bir davranışın zorbalık olarak tanımlanması için üç kriter vardır. Bunlar:

- Davranışın sürekli olması ve tekrarlı olması
- Karşı tarafa kasıtlı bir şekilde zarar vermeye çalışmak
- Taraflar arasında güç dengesizliği olması

Siber zorbalık için de bu kriterler söz konusu olmakla birlikte bazı farklılıklar da söz konusudur. Örneğin davranışın tekrarlı olması kriterini ele aldığımızda bir siber zorbalık davranışı olarak başka birine ait uygunsuz bir videosunun bir sosyal paylaşım platformuna yüklenmesi tekrar etmeyebilir. Ama siber mağdurun ya da diğer izleyicilerin bu video ya da fotoğrafı birden fazla kez görme imkânı olacaktır (Pekşen-Süslü, 2016). Yani siber zorbalıkta davranışın tekrar etmesi söz konusu olmasa bile mağdurun olumsuz sonucu tekrar tekrar yaşaması aynı etkiye neden olacaktır.

Geleneksel zorbalığın ikinci kriteri olan kasıtlı zarar verme kriteri siber zorbalıkta da geçerli olmakla birlikte, geleneksel zorbalıkta davranış şaka maksadıyla yapıldığında zorbalık niteliği taşımaz. Ancak siber zorbalıkta durum bir önceki madde ile ilgili yapılan açıklama da göz önünde bulundurulduğunda farklılık gösterir. Siber zorbalığın sebeplerini inceleyen araştırmalara bakıldığında siber zorbalığın karşı tarafa zarar verme niyetiyle yapılmasının yanı sıra şaka olarak yapıldığını söyleyen araştırmacıların da olduğu görülmektedir (Topçu, Yıldırım, Erdur-Baker, 2012).

Geleneksel zorbalığın son kriteri olan taraflar arasındaki güç dengesizliğini ele aldığımızda da benzerliklerle birlikte yine bir farklılık da söz konusudur. Geleneksel

zorbalıkta bu dengesizlik daha çok fiziki güç farkını işaret eder. Ama siber zorbalıkta güç dengesizliği teknolojik uzmanlık düzeyine dayanır (Li, Cross, Smith, 2012'den aktaran Erbiçer, 2017).

Geleneksel zorbalık ve siber zorbalık kavramlarının temel unsurları arasındaki bu farklardan başka süreç ve uygulama biçimlerindeki farklılıklardan da söz etmek mümkündür.

Li'ye (2008) göre bu farklardan birisi, geleneksel zorbalığın doğrudan yapılması ve geleneksel zorbanın görülebilir olması, ancak siber zorbanın gizli kalabilmesi ve kimliğini saklamasıdır. Bu sayede siber zorbalar yakalanma ve cezalandırılma korkuları olmadan siber zorba davranışlarını sürdürebilmektedirler (Kiriakidis ve Kavoura, 2010). Bu gizlilik siber zorbaya güç kazandırabilmekte ve bunun sonucunda siber zorba ve mağdur arasında güç dengesizliği oluşabilmektedir. (Dooley, Pyzalski ve Cross, 2009; Vandesboch ve Cleemput, 2008). Ayrıca bireyler siber ortamda, yüz yüze iletişimde söyleyemediklerini daha rahat bir şekilde ifade edebilmektedirler (Arıcak, Siyanhan, Uzunhasanoğlu, Sarıbeyoğlu, Çıplak, Yılmaz ve Memmedov, 2008).

Ulaşılabilirlik de geleneksel ve siber zorbalık arasındaki farklardan bir diğeridir. Geleneksel zorbalığın genellikle belli bir mekanda belli bir zaman diliminde gerçekleşmesi söz konusuysa siber zorbalık bilişim teknolojilerinin ağı ve imkanları dolayısıyla görece her zaman ve her yerde yaşanabilmesi olasıdır. Ayrıca geleneksel zorbalıkta mağdur, zorbalığa maruz kaldığı ortamdan uzaklaştığında zorbadan kurtulabilmesine rağmen, siber zorbalıkta mağdurun kurtulabileceği bir alan bulunmamaktadır (Slonje ve Smith, 2008; Slonje, Smith ve Frisen, 2013).

Bir başka önemli farklılık da siber zorbalık materyallerinin (mesaj, video, fotoğraf) kayıt altına alarak saklamak mümkündür (Li, 2008) . Siber zorbadan kaçışın mümkün olmaması ve kullanılan materyalin kaydedilebilmesi birlikte düşünüldüğünde siber zorbalıkta siber mağdur sürekli zorbalığa maruz kalacağı kaygısıyla yaşamaktadır (Strom ve Strom, 2008).

Geleneksel ve siber zorbalık arasındaki bir başka fark olarak da yayılma hızını söyleyebiliriz. Her iki zorbalık türü kıyaslandığında siber zorbalığın daha hızlı ve geniş bir alana yayılması daha olasıdır. Örnek olarak bir başkasına ait gizli veya uygunsuz bir görüntünün çok hızlı bir şekilde büyük gruplara veya kitlelere ulaşabilmesi oldukça mümkündür. Yani geleneksel zorbalık daha küçük bir grup karşısında gerçekleşirken,

siber zorbalık çok daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşabilir (Slonje ve Smith, 2008; Strom ve Strom, 2008).

Siber ortamdaki kontrol eksikliği ve denetiminin çok daha sınırlı olması da geleneksel zorbalık ve siber zorbalık arasındaki en önemli farklardan birisidir. Gizli kalabilmek ve davranışlarının sorumluluğundan kaçabilmek imkanı ile birlikte düşünüldüğünde bu denetimsizlik siber zorbalı cesaretlendirebilir (Pekşen-Süslü, 2016).

2.1.2. Siber Zorbalık Türleri

Willard (2007) kışkırtma/kızdırma, online/çevrimiçi taciz, iftira, başka bir kimliğe bürünme, ifşa etme, dışlama ve siber tacizdir şeklinde siber zorbalık türleri tanımlamıştır. Willard'a (2007) göre siber zorbalık türleri:

Kızdırma (Flaming): Çevrimiçi ortamda iki kişi veya grubun birbirlerini kızdırmak maksadıyla karşılıklı olarak saldırganca, kaba, aşağılayıcı ve bazen de tehdit edici bir dil kullandığı kısa süreli siber zorbalık türüdür. Karşıdaki kişi kızdığı için benzer tepkiler verebilir. Bu siber zorbalık biçiminde taraflar arasında sosyal statü ve teknolojik yeterlilik gibi çeşitli özellikler açısından fark bulunmamaktadır.

Rahatsız etme (harrashment): Hedef alınan bir kişiye yönelik, saldırgan ve aşağılayıcı mesajlar yollanmasıdır. Daha çok kişisel iletişim kanalları üzerinden yapılır. Kızdırmadan farklı olarak, rahatsız etme daha uzun sürelidir ve tek yönlüdür. Mağdur, siber zorbanın mesajlarına cevap verse bile bu daha çok kızdırma davranışındaki gibi kışkırtmak, karşılık vermek maksatlı olmayıp daha çok siber zorbanın davranışlarını durdurmaya yöneliktir.

İftira (denigration): Hedef kişi hakkında doğru olmayan, zarar verici bilgilerin, dedikoduların çevrimiçi ortamda başkalarının da görebileceği şekilde yayılması, paylaşılması ya da başka kişilere doğrudan gönderilmesi şeklindedir. Amaç, karşı tarafa zarar vermek ve itibarını zedelemektir.

Başka kimliğe bürünme (impersonation): Siber zorbanın hedef aldığı kişinin kişisel hesaplarına erişim sağlayarak onun kimliğine bürünmesi, ona zarar verecek şekilde paylaşımlar yapmasıdır. Siber zorba bu sayede, karşıdaki kişi gibi davranarak onun adına onu zora sokacak, itibarını ve sosyal ilişkilerini zedeleyecek paylaşımlarda bulunabilir.

İfşa etme ve kandırma (outing and trickery): Siber zorbanın bir başkasına ait kişisel bilgi veya özel ya da uygunsuz fotoğraf, video ya da sırların çevrimiçi ortamda başkalarına yayılmasıdır. Örneğin, kişinin güvenini kazandığı bir arkadaşının kendisine gönderdiği bahsedilen türde bir özel bilgi veya dokümanını ona zarar vermek amacıyla başkalarına göndermesidir. Bu davranış, mağduru tehdit maksadıyla da kullanılabilir.

Dışlama (exclusion): Bireyin bir grup tarafından dışlanması, çevrimiçi bir gruba alınmaması veya sosyal ağlardan atılması, çevrimiçi olarak yapılan grup faaliyetlerine dahil edilmemesi şeklinde olabilir. Söz gelimi bir online oyuna kişinin alınmaması veya bulunduğu oyun grubundan atılması örnek verilebilir.

Siber taciz (cyberstalking): Hedef kişiye zarar verme ya da korkutma amacıyla tehdit içeren mesajların sürekli olarak yollanmasıdır. Bu zorbalık türünde, rahatsız etmeden farklı olarak mağdur güvenliği için korkmaya başlar.

Willard'ın (2007) bu siber zorbalık türleri tanımlarından başka literatüre yeni siber zorbalık türleri de girmiştir:

Sexting, sahibinin izni olmadan cinsel içerikli uygunsuz resimlerinin cep telefonu ya da internet aracılığıyla çevrimiçi ortamda yayılmasını ifade etmektedir (Slonje, Smith ve Frisen, 2013). *Happy slapping* ise mağdura yapılan saldırı görüntülerinin kaydedilerek küçük düşmesi veya zarar verme maksatlı olarak başkalarına gönderilmesi veya çevrimiçi ortamda yayılmasıdır (Kowalski, Limber, Agastson, 2008). *Cybergrooming* çocukların cinsel istimarı amacıyla önce onlarla bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla güvene dayalı ilişki kurmak ve sonrasında cinsel olarak sömürmek şeklindeki bir siber zorbalık türü olarak tanımlanmıştır (Wachs, Wolf ve Pan, 2012). *Trolling* ise web siteleri ve sosyal medya hesapları üzerinden sürekli küfür ve hakaret içerikli yorumlarla karşı tarafı taciz etme şeklidir (Slonje, Smith, Frisen, 2013).

2.2. Okula Bağlılık

Bireylerin karakter, düşünce yapısı ve hayat planlamalarının oluşumunda ergenlik sürecinin önemi çok büyüktür (Yeşilyaprak, 1985). Bu dönem, kişilik gelişiminin yanında akademik ve mesleki anlamda da bireyin gelişmesini, bağımsız ve sorumluluklarının bilincinde bir birey olarak toplumsal yaşama katılmasını sağlayan bir süreci içerir. Yine bu dönemde birey aileden sonraki en önemli sosyal ortamı olan okul

ortamındadır. Bu ortamda kurduğu arkadaşlıklar, bireyin sosyal tavırlarını etkiler. Bu sosyal tavırlar, bireyin diğer bireylere ve sosyal yaşama karşı tutum ve davranışlarını içerir (Yavuzer, 1992). Araştırmamız kapsamında ergenler/gençler açısından düşündüğümüzde okullar onların geleceklerini planlamada vazgeçilmez unsurlardır.

Gelecek planlamasını önemli ölçüde etkileyen ve şekillendiren okul kurumunun ve özellikle yetişkinlik öncesi dönem olan lise döneminin gelecek planlaması açısından oldukça önemli olduğu açıktır. Çünkü bu süreçte öğrencinin okuldaki yaşantıları, gelişiminin tüm yönlerini etkiler (Wigfield, Eccles, Schiefele, Roeser ve Davis-Kean, 2006'dan aktaran Turgut, 2015). Diğer yandan öğrenci, kendini okulun önemli bir parçası olarak gördüğünde ve okulu kendi yaşantısının önemli bir yönü olarak benimsediğinde okulla özdeşleşir (Finn ve Voelkl, 1993). Bu özdeşim doğrultusunda oluşan okula bağlılık da ergenlerin hem fiziksel hem duygusal durumlarında koruyucu bir etkiye sahiptir (Chapman ve diğerleri, 2011). Bu bağı kuramayan öğrenciler devamsızlık, suça sürüklenme ve okulu bırakma gibi risklerle karşı karşıyadır (Finn, 1989). Okula bağlı hissedememe, ergenleri problem davranışa daha kolay sürükleyebilmekte, bu da gelecek planlamasını önemli ölçüde etkileyen okula uyumu ve yetişkin yaşantıya hazırlık yapmayı güçleştirmektedir.

Maddox ve Prinz'e göre (2003) okula bağlılığı, öğrencinin okul aktivitelerine yönelik kişisel yatırımları ve okulun gençler için öncelikli olmasıdır. Silins ve Mulford (2004) ise okula bağlılığını, öğrencilerin öğretmenleriyle ve akranlarıyla olan ilişkileri, okuldaki çalışmalarının sonraki yaşamlarındaki yararları ve okulla özdeşleşme dereceleri olarak tanımlamaktadır. Connell ve Wellborn (1991) okula bağlılığının, öğrencilerin yeterlilik, bağımsızlık ve ilişki kurma ihtiyaçlarının karşılandığını hissettiklerinde oluştuğunu belirtmişlerdir. Yine bir başka tanıma göre okul bağlılığı, eğitime yönelik olumlu şeyler hissetme, okula aidiyet duygusu ve okul personeli ile diğer öğrencilerle olumlu ilişkiler içinde olmaktır (Arastaman, 2006).

Jimerson, Campos ve Greif (2003) okula bağlılık kavramını, sınıf içi davranışlar, akademik performans, ders dışı sosyal etkinliklere katılım, kişilerarası ilişkiler ve okul toplumdur şeklinde beş temel boyutta değerlendirmektedir. Sınıf içi davranışlar öğrencilerin sınıf içinde öğretmenle ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişki biçimini; akademik performans, öğrencilerin test sonuçlarını ve öğrenmeye yönelik çabalarını; sosyal etkinliklere katılım, ders harici sosyal ve sportif faaliyetlere katılım sıklığını; kişiler arası ilişki biçimi, öğrencinin okul personeli ve akranlarıyla ilişkilerini; okul

toplumu ise öğrencilerin okula karşı istekliliklerinin ve aidiyet hislerini kapsar. Jimerson ve diğerleri (2003), okul bağlılığını davranışsal, duygusal ve bilişsel olmak üzere üçe ayırırken benzer şekilde Fredricks, Blumenfeld ve Paris (2004) de okul bağlılığını davranışsal, duyuşsal ve bilişsel olmak üzere üçe ayırmıştır. Her iki tanımda da yaklaşık olarak davranışsal bağlılığın, okuldaki akademik ve sosyal etkinliklere katılımı; duygusal/duyuşsal bağlılığın, okula karşı olumlu yaklaşımları ve istekliliği; bilişsel bağlılığın ise öğrenmeye isteklilik ve problem çözme becerisi geliştirmeyi kapsadığını söyleyebiliriz. Finn (1989), öğrencilerin okuldaki katılım davranışlarını derecelendirmiştir. Birinci düzey, öğrencinin okul ve sınıf kurallarını kabul etmesi düzeyidir. İkinci düzey, öğrencinin inisiyatif almasını içerir. Öğrenci bu düzeyde, ihtiyaç duyduğunda yardım arar, okulda zaman geçirmeye hevesli olur ve fazladan çalışma yapabilir. Üçüncü düzey ise öğrencinin okulun sosyal ve müfredat dışı etkinliklerine katılımını içerir. İlgar ve Parlak (2014) okula bağlılığın özelliklerini, okulun bir parçası ve aidiyetlik hissi, okulu sevmek, öğretmenleri destekleyici ve şefkatli olarak görme, okulda iyi arkadaşlara sahip olma, akademik sürece ve çalışmalara bağlı olma, okuldaki disiplin uygulamalarının adil ve etkili olduğunu düşünme, okuldaki sosyal etkinliklere katılma şeklinde belirtmektedir.

Okula bağlılık aynı zamanda ergenlerin psikolojik iyi oluşlarını da etkileyen önemli bir faktördür. Millings, Buck, Montgomery, Spears ve Stallard'a (2012) göre okul bağlılığının ergenlikte görülen depresyonla olumsuz yönde ilişkisi vardır. Chapman ve diğerlerine (2011) göre de okula bağlılık, ergenlerin hem fiziksel hem duygusal durumlarında koruyucu bir etki potansiyeline sahiptir. Ayrıca okula bağlılık hissedemeyen ve okulla özdeşim kuramayan öğrenciler, uzun vadede, okula devamsızlık, suça sürüklenme ve okulu bırakma riski altındadır (Finn, 1989). Ayrıca ergenlik döneminde okula bağlanma probleminin son derece yaygın bir şekilde görüldüğü gözlemlenmektedir (Duy ve Yıldız, 2014). Yıldız ve Kutlu'nun (2015) belirttiğine göre okula bağlanma düzeyi düşük olan ergenlerde okula bağlanma düzeyi yüksek olanlara göre, depresif ve kaygılı düşünce ve duyguların daha fazla olduğu, öz-yeterlilik ve yetkinlik algılarının ise daha düşük olduğu saptanmıştır.

2.3. İlgili Araştırmalar

Alanyazına bakıldığında siber zorbalık ve okul bağlılığı kavramlarının ayrı ayrı farklı olgu ve değişkenlerle incelendiği ancak doğrudan bu iki kavramın birbiriyle ilişkisi üzerine bir araştırma yapılmadığı görölmüştür. Bu sebeple her iki kavramla ilgili yapılan araştırmalara aşağıda ayrı ayrı yer verilecektir.

2.3.1. Siber Zorbalık ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Siber zorbalık biçimleri üzerine yapılan araştırmalar kapsamında Patchin ve Hinduja'nın (2006) araştırma sonuçlarına göre, en fazla maruz kalınan siber zorbalık şeklinin sanal ortamlarda görmezden gelinmek ve saygısızlık görmek olduğu belirlenmiştir. Erdur-Baker ve Kavşut'un (2007) yaptığı araştırma sonucunda da, sohbet odalarından atılma ve bu ortamlarda hakarete uğramanın en fazla görölen siber zorbalık şekli olduğu saptanmıştır. Arıacak ve diğerlerinin (2008) öğrencilerle yaptığı araştırmada da öğrenciler benzer şekilde, internette en çok hakarete uğrama şeklindeki siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bamford'un (2004) araştırmasında ise en çok karşılaşılan siber zorbalık biçimleri, kimliğini gizlemek ve bu şekilde sanal ortamlarda yorum yapmak, başkasının hesabını ele geçirmek ve onun gibi davranmak, saldırgan veya kaba bir dil kullanmak, sürekli saldırgan mesajlar göndermek, sanal ortamda tehditkar ve zarar verici mesajlar yollama, başkasına ait kişisel resimleri veya bilgileri başkalarına gönderme, iftira atma, sanal ortamda birisini gruptan dışlama olarak belirtilmektedir. Vandebosch ve Van Cleemput'un (2008) araştırmasında, katılımcılar siber zorbalıkla ilgili eylemleri; başkalarının kişisel hesaplarını izinsiz olarak ele geçirme ve yine bu hesaplar üzerinden eylemlerde bulunma, başkasının resimleri üzerinde değişiklik yapma ve başkalarına gönderme, dedikodu yapma, başkasına ait kişisel konuşmaları kaydetme ve başkalarına gönderme, başkası hakkında aşağılayıcı yorumlar içeren internet sitesi oluşturma, tehdit içeren e-posta gönderme, cinsel içerikli mesajlar gönderme, cep telefonu ile tehdit etme vb. olarak ifade etmişlerdir. Yine Vandebosch ve Van Cleemput'un (2009) 10-18 yaşlarındaki öğrencilerle yaptığı araştırmada katılımcılar, kişisel hesaplara erişilmesi, kişisel bilgilerinin paylaşılması ve yayılması, dedikodu çıkarılması şeklindeki siber zorbalık davranışlarını en yaralayıcı siber zorbalık türleri olarak belirtmişlerdir.

Siber zorbalık farkındalığına yönelik Altundağ'ın (2018) araştırmasında lise öğrencilerinden edinilen sonuçlara göre, öğrencilerin yaklaşık %35'i siber (sanal) zorbalığı daha önce duymadığını ifade etmekle birlikte yaklaşık %22'sinin siber zorba veya siber mağdur olma durumu yaşadığı, ayrıca yaklaşık %21'i kullandıkları sosyal medya araçlarının gizlilik ve güvenlik ayarlarını düzenli olarak kontrol etmediği tespit edilmiştir. Yine bu doğrultuda öğrencilerin yaklaşık %87'si bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullandığını ifade etmekle birlikte, yaklaşık %71'i bilinçli teknoloji kullanımı konusunda öğretmenlerin öğrencilere eğitim vermeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca sanal ortamdaki ebeveyn denetimine ilişkin algılarına yönelik olarak yaklaşık %46'sı sanal ortamdaki davranışlarının ebeveynleri tarafından denetlenmediğini ifa etmişlerdir. Kaşıkçı, Çağıltay, Karakuş, Kurşun ve Ogan (2014) tarafından yapılan çalışmaya göre araştırmaya katılan çocukların, güvenli internet kullanımı kapsamında yaklaşık %83'ünün filtre seçeneklerini değiştirmeyi; yaklaşık %69'unun sosyal paylaşım sitelerinde gizlilik ayarlarını yapmayı; yaklaşık %57'sinin interneti nasıl güvenli kullanabileceğine bilgileri nereden edinebileceğini ve yaklaşık %61'inin de istemediği mesajları engellemeyi bilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Siber zorbalıkta kullanılan araçlara yönelik yapılan araştırmalarda, Syts'in (2004) lise grubu öğrencilerle yaptığı araştırmada siber zorbalığın çoğunlukla anlık mesajlaşma ve e-posta yolu ile gerçekleştiği görülmüştür. Ybarra, Mitchell, Wolak ve Finkelhor'un (2006) araştırmalarına göre anlık mesajlaşma ve sohbet odası için interneti kullananların siber zorbalığa maruz kalma olasılığının daha yüksek olduğu görülmüştür. Kowalski ve Limber'in (2007) da öğrencilerle yaptığı araştırmada siber zorba ve siber mağdurların en fazla kullandıkları araçlar anlık mesajlaşma, sohbet odaları ve e-mail şeklinde ortaya çıkmıştır. Slonje ve Smith (2008)'in araştırmaları sonucunda, e-posta yoluyla yapılan siber zorbalığın daha yaygın olduğu görülmüştür. Dehue, Bolman ve Völlink'in (2008), öğrenciler ve aileleri ile yaptığı araştırmada, en yaygın siber zorbalık yöntemi MSN aracılığı ile sohbet olmuştur. Juvoven ve Gross'un (2008) araştırmasında da benzer şekilde en sık kullanılan siber zorbalık aracının yine bir anlık anlık mesajlaşma (IM) uygulaması olduğu sonucu çıkmıştır. Smith, Mahdavi, Carvalho ve Tippett'in (2006) 11-16 yaşlarındaki öğrenciler ile yaptığı araştırmada, katılımcıların en fazla resim/video klip zorbalığının farkında oldukları; en fazla görülen siber zorbalık yönteminin ise, telefon araması şeklinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Siber zorbalık şekli ve kullanılan yöntemler dolayısıyla fiziki bir temas gerektirmediği için bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak istenilen an ve yerde gerçekleştirilebilmektedir (Ayas ve Horzum, 2012; Peker, Eroğlu ve Çitemel, 2012). Bununla birlikte gerçek ortamlarda yaşanan sorunlar sanal ortama da taşınabilmektedir. Örneğin, okul dışında meydana gelmiş olsa da bir siber zorbalık durumunda sorunun kaynağı öğrencilerin okuldaki olumsuz yaşantılar olabilmektedir (Ayas ve Horzum, 2010; Willard, 2007). Bu yönde Slonje ve Smith'in (2008) yaptığı araştırma sonucuna göre, siber zorbalık yapanların, siber mağdurla aynı okuldan olma oranının farklı okuldan olma oranına göre oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Siber zorbalığın nedenlerine yönelik olarak Lenhart (2007) tarafından yapılan çalışmada siber zorbalık nedenleri, sanal ortamda zararlı materyali çoğaltmanın ve iletmenin kolay olması, materyalin kolayca paylaşılabilmesi, zorbanın gizli kalabilmesi ve zorbalığın fiziki olarak değil bilişim araçları üzerinden yapılabilmesi olarak belirtilmiştir. Smith ve diğerlerinin (2008) yaptıkları çalışmada ergenlerin siber zorbalığı sanal ortamın empati duygularını azalttığı için, intikam almak için ve eğlence amaçlı yaptıkları; ayrıca bu davranışları sürdürmelerinde ödüllendirilme, akranlarını eğlendirme ve çevre edinme gibi nedenlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Vandebosch ve Van Cleemput (2008) tarafından yapılan çalışmada da, siber zorbalık nedenleri; eğlenme, intikam alma, can sıkıntısı, zarar verme isteği, teknoloji becerilerini sergileme isteği, şaka yapma düşüncesi olarak belirlenmiştir. Ayrıca Arıca'nın (2009) araştırmasına göre, daha önce siber zorbalık yapmış olmak bu davranışı tekrarlama olasılığını arttırmaktadır. Diğer yandan kişilerarası duyarlılığın ve psikotik belirtilerin de siber mağdur olma olasılığını da anlamlı düzeyde etkilediği görülmüştür. Görüldüğü üzere bireyler, can sıkıntısı, intikam alma düşüncesi, arkadaş ortamını geliştirme isteği, şaka yapma, kasıtlı olarak zarar verme, kolay olması ve riskinin az olması gibi sebeplerle siber zorbalığa yönelebilmekte (Yaman ve Peker, 2012; Topçu ve diğerleri, 2012); iyi vakit geçirme, sosyal ilişkilerini güçlendirme ve kendini iyi hissetme gibi sebeplerle de siber zorbalık davranışını sürdürülebilmektedirler (Yaman ve Peker, 2012). Ayrıca geleneksel zorbalık mağduru kişiler fiziki bir yeterlilik gerektirmediği için intikam almak amacıyla siber zorbalık yapabilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2008).

Siber zorbalığın sonuçlarına yönelik olarak şu çalışmalardan söz edilebilir: Taştan ve Gökler'in (2017) lise öğrencileriyle yaptığı araştırma sonucuna göre, siber mağduriyet ile okul tükenmişliği arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş, siber mağduriyetin okul

tükenmişliğinin önemli nedenlerinden birisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ybarra ve Mitchell'in (2004a) yaptıkları araştırmaya göre siber zorbaların aynı zamanda madde kullanımı gibi suç içeren eylemlere karıştığı saptanmıştır. Ybarra'nın (2004) ergenlerle yaptığı araştırmada ise, siber zorbalığın depresyon riskini arttırdığı, ayrıca depresyonun siber mağduriyetin nedeni de olabileceği belirtilmiştir. Beran ve Li'nin (2005) 7-9. sınıf öğrencileri ile yaptıkları araştırmaya göre, siber mağdurlarda konsantrasyon eksikliği, akademik başarılarında düşüş ve okula devamsızlık problemi görülmüştür. Çetin, Eroğlu, Peker, Akbaba ve Pepsoy'un (2012) lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmada, siber mağdurların psikolojik uyumsuzluk yaşadıkları, siber zorbalık ve mağduriyetin depresyon, stres ve anksiyete ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Benzer şekilde siber zorba ve siber mağdurların kişilik özelliklerine baktığımızda; Özel (2013), depresyon, benlik saygısı ve internet kullanım süresinin, siber zorbalıkla ilişkisi olduğunu; Patchin ve Hinduja (2010a), siber zorba ve mağdurların düşük öz saygıya sahip olduğunu; Patchin ve Hinduja (2010b), öfkeli veya sinirli olanların siber zorbalığa dahil olma olasılığının daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Dilmaç (2009), saldırganlık ve ilgi görme ile siber zorbalık arasında pozitif yönde; duyguları anlama ile siber zorbalık arasında ise negatif yönde; siber mağduriyet ile değişim ihtiyacı arasında ise yine pozitif yönde bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Dilber (2013), lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada, siber zorbalığın suçluluk duygusu ile negatif yönde, utanç ve intikam duygusu ile pozitif yönde bir ilişkisi olduğu saptamıştır. Çetin ve diğerleri (2011), ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların siber zorbalık ve siber mağduriyeti pozitif yönde etkilediğini; Peker, Eroğlu ve Çitemel (2012) boyun eğici davranışların siber zorba ve siber mağdur olma durumunu arttırdığını tespit etmişlerdir.

Siber zorbalık ile geleneksel zorbalık ilişkisine yönelik yapılan araştırmalara bakıldığında siber zorbalıkta bulunanların çoğunun geleneksel zorbalık davranışlarında da bulunduğu görülmektedir (Wang, Iannotti ve Luk, 2012). Vandebosch ve Van Cleemput (2009) da siber zorbalık ile geleneksel zorbalık arasında güçlü bir ilişki olabileceğini, siber zorbalığın geleneksel zorbalığın devamı şeklinde olabileceği gibi diğer yandan geleneksel zorbalığa da yol açabileceğini belirtmektedir. Ybarra ve Mitchell'in (2004b), ergenlerle yaptıkları araştırma sonucunda, geleneksel zorbaların %55.8 oranın aynı zamanda siber zorba veya siber kurban olduğunu, geleneksel zorbaların %49.4'ü ile geleneksel mağdurların %43.6'sının sanal ortamda da benzer türden davranışlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Beran ve Li'ye (2007) göre siber

zorbalık ile okul zorbalığı ilişkilidir. Burnukara'nın (2009) araştırmasına göre geleneksel zorbaların %36'sının aynı zamanda siber zorba, geleneksel kurbanların %28'inin de aynı zamanda siber kurban olduğunu saptamıştır. Kowalski ve Limber'in (2012) öğrencilerle yaptığı çalışmada ise siber zorbaların %38.9'unun aynı zamanda geleneksel zorba, siber kurbanların ise %62'sinin aynı zamanda geleneksel kurban olduğu bulunmuştur. Diğer yandan geleneksel kurbanların %22.5'inin aynı zamanda siber kurban, geleneksel zorbaların %17'sinin ise aynı zamanda siber zorba olduğu bulunmuştur.

Siber zorbalık ve siber mağduriyetin aile ilişkileri ve ebeveyn desteğini alma ile ilişkisine yönelik araştırmalara bakıldığında; Ybarra ve Mitchell'in (2004a) ulaştığı sonuca göre, ebeveyn ile duygusal bağların yetersiz olması siber zorbalığı üç kat arttırmaktadır. Wolak ve diğerleri (2007) siber mağdurların aileleriyle çatışma yaşadıklarını belirtmiştir. Wang ve diğerleri (2009), ebeveyn desteği arttıkça tüm zorbalık türlerinin azaldığını belirtmiştir. Benzer şekilde Eroğlu ve Peker (2011), aileden algılanan sosyal destek arttıkça, siber mağduriyetin azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Dilmaç ve Aydoğan (2010), baskıcı ile otoriter ebeveyn tutumlarının siber zorbalığın oluşmasında etkisi olduğunu belirtmiştir. Makri-Botsari ve Karagianni (2014), otoriter aileye sahip ergenlerin daha fazla siber zorbalık yaptığını, baskıcı aileye sahip ergenlerin ise daha fazla siber mağduriyet yaşadığını belirtmiştir. Soydaş (2011), ergenlerde ebeveynlerinden aldıkları izleme algısı arttıkça erkeklerde siber zorba ve mağdur olmayı; kızlarda ise siber mağdur olmayı azalttığını tespit ederken; Bingöl (2013) ise siber zorbalık ve mağduriyet ile aileden algılanan sosyal destek arasında ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Hinduja ve Patchin (2013), arkadaşı olmayan zorba öğrencilerde yetişkin yaptırımının çok düşük ya da çok yüksek olduğunda siber zorbalığın arttığını; orta düzeyde olduğunda ise siber zorbalığın azaldığını tespit etmiştir. Ayrıca anne-baba eğitim durumu açısından Pekşen-Süslü'nün (2016) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmaya göre siber zorbalık ile anne-baba eğitim durumu arasında ilişkiye rastlanmamış, daha düşük eğitim düzeyine sahip babası olanların babası yüksek eğitimli olanlara göre daha az siber mağduriyet yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer yandan bu yöndeki araştırmaların bir başka yönü de mağduriyetin aile ile paylaşılması durumudur. Patchin ve Hinduja (2006), siber mağdurların %19.5'inin bu durumu ailesi ile paylaştığını; Slonje ve Smith (2008), siber mağdurların %8.9'unun bu

durumu paylaştığını; Smith ve diğerleri (2008), geleneksel mağdurların siber mağdurlara göre bu durumu daha fazla yetişkinlerle paylaşmayı tercih ettiklerini; Dehue ve diğerleri (2008), ailesinin durumdan haberdar olduğunu söyleyen siber zorbaların oranının %4.8'inin, siber mağdurların oranının ise %11.8 olduğunu; Burnukara (2009), kızların erkeklere göre daha fazla olmakla birlikte genel olarak ergenlerin %11.37'sinin siber zorbalık durumunu bir yetişkine anlatmayı düşündüklerini; Ayas ve Horzum (2012), siber mağdurların büyük çoğunluğunun bunu kimseye söylemediğini belirlemişlerdir. Genel olarak araştırmalara göre ergenler siber mağduriyet durumlarını aileleri ile paylaşmaktan kaçınmaktadır. Bunun sebepleri arasında internet erişimlerinin yasaklanmasından korkmaları (Eroğlu ve Peker, 2011) ve yetişkinlerin siber zorbalığı durdurabileceklerine inanmamaları (Li, 2007) gösterilebilir.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile arkadaşlık ilişkileri açısından yapılan araştırmalara bakıldığında, Williams ve Guerra (2007), siber zorbalığın düşük akran desteğinden negatif yönde etkilendiğini tespit etmiştir. Wang ve diğerleri (2009), arkadaş sayısı ile geleneksel zorbalık türleri arasında pozitif ilişki olduğu, siber zorbalığın ise arkadaş sayısı ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Calvete, Orue, Estevez, Villardón ve Padilla (2010), siber zorbalık ile arkadaş desteğinin negatif yönde ilişkili olduğunu belirtmektedir. Eroğlu ve Peker (2011) siber mağduriyet azaldıkça arkadaştan algılanan sosyal desteğin arttığını tespit etmişlerdir. Bingöl (2013) ise, siber zorbalık ve mağduriyet arttıkça arkadaştan algılanan sosyal desteğin azaldığını bulmuştur. Baker, Topçu ve Çapa'nın (2008) lise öğrencileri ile yaptığı araştırmaya göre siber mağduriyet yaşayan öğrencilerin en fazla arkadaşlarından yardım istedikleri tespit edilmiştir. Slonje ve Smith (2008), siber mağdurların %35.7'sinin mağduriyetlerini arkadaşları ile paylaştıkları sonucuna ulaşmışlardır. Burnukara (2009), siber zorbalık ve akran zorbalığı durumunda kızların erkeklere göre daha fazla sosyal destek arama tercihinde bulunduklarını belirlemiştir. Ayas ve Horzum'a (2012) göre de bu dönemde arkadaştan alınan sosyal destek aile ve diğer bireylerden alınacak destekten daha önemli hale gelebilmektedir. Arıca ve diğerlerinin (2008) ergenlerle yaptığı araştırma sonucunda, siber mağdur ergenlerin %15'i bu durumu arkadaşlarıyla, %10'u ise aileleriyle paylaştıklarını belirtmiştir. Ayas ve Horzum (2012), ortaokul öğrencileri ile yaptıkları araştırma sonucunda, siber mağdurların yaklaşık dörtte birinin bu durumu arkadaşları ile paylaştıklarını belirtmiştir.

Siber zorbalık ile yaş, cinsiyet, internet kullanımı gibi değişkenler açısından araştırmalara baktığımızda ise Semerci'nin (2017) lise öğrencileri ile yaptığı araştırmasında, 12. sınıfların en fazla siber zorbalık davranışı sergileyen ve en fazla siber zorbalık davranışına maruz kalan sınıf düzeyi olduğu, dokuzuncu sınıf öğrencilerinin ise en az siber zorbalık davranışına maruz kalan ve en az siber zorbalık davranışı sergileyen sınıf düzeyi olduğu bulunmuş; bununla birlikte siber zorbalık ve siber mağduriyet ile internet kullanım miktarı arasında bir ilişki tespit edilememiştir. 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin katılımıyla yapılan bir başka araştırmaya göre, erkek öğrencilerin siber zorbalığa daha fazla maruz kaldığı, öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyleri arttıkça siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin de arttığı, annenin eğitim durumu arttıkça siber zorbalığa maruz kalma düzeyinin düştüğü görülmüş; bununla birlikte siber zorbalık ile okulun sosyo-ekonomik düzeyi, akademik başarı, babanın eğitim durumu, kardeş sayısı ve aile bütünlüğü arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılamamıştır (Özer, 2016). Akgül'ün (2018) lise öğrencileri ile yaptığı araştırmasında erkek öğrencilerin daha fazla siber zorbalık yaptığı; kız öğrencilerin ise daha fazla siber mağdur olduklarını; ayrıca 17-18 yaşlarında siber zorbalık oranının daha yüksek olduğunu, siber mağduriyetin ise 15 yaşta daha fazla yaşandığını bulmuştur. Aynı araştırmada en fazla siber zorbalık ve mağduriyet yaşanan okul türünün Anadolu liseleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Pekşen-Süslü'nün (2016) lise öğrencileriyle yaptığı araştırmaya göre, erkeklerin kızlara göre daha fazla siber zorbalık yaptığı ancak siber mağduriyet ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; 16 yaş grubunda siber zorbalık puanlarının daha yüksek olduğu ancak siber mağduriyet ile yaş arasından anlamlı bir ilişki bulunmadığı; okul türü ile siber zorbalık arasında ilişkiye rastlanmadığı ancak siber mağduriyetin devlet okulunda eğitim görenlerde özel okulda eğitim görenlere nazaran daha fazla görüldüğü sonuçlarına ulaşılmıştır. Peker (2013) ise lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada siber zorbalık düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

2.3.2. Okula Bağlılık ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Okula bağlılık ile aile ve akran ilişkileri, cinsiyet, yaş, ekonomik durum gibi değişkenlerin ilişkisine yönelik araştırmalara baktığımızda Eith (2005) araştırmasında kız öğrencilerin okula bağlılık seviyelerinin erkeklerden düşük olduğu; anne babasıyla

birlikte yaşayan öğrencilerin okul bağlılığının, tek ebeveyn veya üvey ebeveynle yaşayan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Arastaman'ın (2006), lise öğrencileriyle yaptığı araştırmaya göre, annenin eğitim durumu ve ailenin gelir düzeyi ile okula bağlılık düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu; öğrencilerin okula karşı davranışsal bağlılıklarının yüksek olmakla birlikte bilişsel bağlılıklarının düşük olduğu ve okulda mutlu olmamanın okul bağlılığını azaltan en önemli etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmaya göre ayrıca kız öğrencilerin okul bağlılık düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Benzer şekilde Can'ın (2008) ilköğretim ikinci kademe öğrencileri ile yaptığı araştırmada, cinsiyet ve okula bağlılık arasında anlamlı bir ilişki olduğu, buna göre kız öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu yaş, ailesinin parçalanmış ya da tam aile olması ile devlet ya da özel okula devam etmeleri faktörlerin okul bağlılığına anlamlı düzeyde etki etmediği görülmüştür. Uslu'nun (2012) 7 ve 8. sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırma sonucuna göre ise ailenin okula katılımı kız öğrencilerin okula aidiyetlerine etki etmezken erkeklerde daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Özgök'ün (2013) ortaokul öğrencileri ile yaptığı araştırmada, öğrencilerinin okula aidiyet duyguları ile arkadaşlıkları arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada üst sosyo-ekonomik düzeye sahip okullardaki öğrencilerin, alt ve orta sosyo-ekonomik düzeye sahip okullardaki öğrencilere göre kendilerini okullarına daha fazla ait hissettikleri görülmüştür. Gillen-O'Neel ve Fuligni (2013), lise öğrencileriyle yaptıkları araştırmada sınıf ilerledikçe, kız öğrencilerin okula bağlılıkları azaldığını, erkeklerin okula bağlılıkları ise sabit kalmaktadır.

Okul bağlılığı ile okul ortamı, akademik başarı ve motivasyon ilişkisi açısından yapılan araştırmalara baktığımızda Kalaycı ve Özdemir (2013), lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada okul yaşamı niteliği ile okula bağlılık arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki içerisinde olduğunu tespit etmiştir. Chase, Hilliard, Geldhof, Warren ve Lerner (2014), lise öğrencileriyle yaptıkları araştırmada, okula bağlılıkları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve aralarında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Murray ve Greenberg'in (2000) ilkokul öğrencileriyle yaptıkları araştırmada olumlu ve destekleyici öğretmen algısının okul bağlılığını önemli ölçüde artırdığını bulmuşlardır. Bilge, Dost ve Çetin'in (2014) araştırmasına göre çalışma alışkanlıkları yeterli ve yetkinlik inancı yüksek öğrencilerin okula bağlılık düzeyi yüksektir. Shin, Daly ve Vera (2007), olumlu içerikli akran normlarıyla akran

desteğinin, öğrencilerin okula bağlılıklarını artırdığını; Kuş ve Karatekin (2009) okul bağlılığı yüksek öğrencilerin okul kurallarını daha fazla benimsediklerini tespit etmişlerdir. Kaya ve Savrun'un (2015) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmaya göre, okula korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stiline sahip öğrencilerin güvenli bağlanma stiline sahip öğrencilere göre daha fazla sınav kaygısı yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Okul bağlılığı ile şiddet ve problemli davranışlar ilişkisine yönelik araştırmalarda, Ünal ve Çukur (2009) lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada okula olan bağlılığın şiddet davranışı ile negatif yönde ilişkiye sahip olduğunu bulmuştur. Akman (2013) lise öğrencileriyle yaptığı araştırma sonucuna göre öğrencilerin şiddete yönelik tutumları arttıkça okula bağlılıkları azalmaktadır. Bozkurt (2010) da ilköğretim ikinci kademe öğrencileri ile yaptığı araştırmada düşük düzeyde okul bağlılığına sahip öğrencilerin daha yüksek düzeyde okul bağlılığına sahip öğrencilere göre daha fazla şiddete eğilimli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Borofsky, Kellerman, Baucom, Oliver ve Margolin (2013) ergenlerle yaptıkları araştırmada, erken yaşta toplumsal şiddete maruz kalmış olmanın okula bağlılığı anlamlı düzeyde etkilediğini tespit etmişlerdir. Stewart (2003), lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada öğrencinin okul kurallarına uygun olmayan davranışları azaldıkça okula bağlanma ve okul sorumluluğu düzeyinin arttığını saptamıştır.

Okul bağlılığının ruh sağlığı ile ilişkisini inceleyen araştırmalara baktığımızda, Maddox ve Prinz (2003) yaptıkları çalışmada okula bağlanma düzeyi düşük olan ergenlerin, okula bağlanma düzeyi yüksek olan ergenlere göre depresyon, kaygı ve yeme bozukluklarına daha fazla yakalanma eğiliminde olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca Frey, Ruchkin, Martin ve Schwab-Stone'un (2009) yaptığı çalışmaya göre de okula bağlanma oranı yüksek olan ergenlerin düşük olanlara göre daha davranış bozukluklarına daha az yakalanma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Wang ve Fredricks (2014) 7-11. sınıf öğrencileri ile yaptıkları araştırmaya göre okula davranışsal ve duygusal bağlılığı azalan ergenlerin suça sürüklenme ve madde kullanımı oranlarının arttığını görülmüştür. Shochet ve Smith (2014), 7 ve 8. sınıf öğrencilerle yaptıkları araştırmada sınıf ortamı ve okul bağlılığının mevcut depresif belirtileri anlamlı oranda açıkladığını tespit etmişlerdir. Garvik, Idsoe ve Bru (2014), ergenlerle yaptıkları çalışmada depresyon belirtilerinin okula bağlanmama ve özellikle okulu bırakma niyeti açısından bir risk faktörü olabileceğini ortaya koymuşlardır. Turgut (2015) lise

öğrencileriyle yaptığı araştırmasında, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığının, ergenlerde psikolojik sağlamlık açısından önemli yordayıcılar olduğunu tespit etmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında araştırmadaki model, araştırmadaki örneklem grubu, veri toplamada kullanılan veri toplama araçları, verilerin elde edilmesi süreci ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ve tekniklere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma Bolu ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli ilk ve orta dereceli okullarda eğitim öğretim gören öğrencilerin ‘Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği’, ‘Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Lise Formu)’ ve bu ölçeklerin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki korelasyon değerlerini belirlemek ve araştırmacının hazırladığı kişisel bilgi formunda yer alan değişkenlerle farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Araştırma Modeli olarak betimsel model üzerinde odaklanılmış olup bu modelde araştırmacı üzerinde çalıştığı konu ve problem durumu ile ilgili herhangi bir koşulu değiştirmeden süreci yürütmektedir. Betimsel modelin benimsendiği çalışmalarda araştırmacı anket, test, görüşme, gözlem vb. yöntemler kullanarak veriler toplar ve araştırma sürecinde yer alan alt problemler cevaplanmaya çalışılır. Bunun dışında örneklem grubunun siber mağduriyet ve zorbalık düzeyleri ile söz konusu örneklem grubunun ergenlerin okula bağlanma ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayısını belirlemek için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Korelasyon katsayısı iki değişken arasındaki ilişkinin neden ve sonuçları ile ilgili bilgi vermemekte ve ilişkinin sadece yönü üzerinde durmaktadır. (Karasar, 2017)

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Bolu ilinde yar alan ortaöğretim (lise) okullarında öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu ise, uygun örnekleme

yöntemi ile seçilmiş çeşitli okul türlerinde eğitimini sürdüren ve kendilerine veri toplama araçları uygulanmış olan 832 kişiden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Kişisel Bilgiler Formu”, “Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği” ve “Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgiler Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda toplamda 15 soru bulunmaktadır. Örneklem grubunun cinsiyet yapısı, yaş seviyesi, sınıf düzeyi, okul türü, akademik başarı algısı, ekonomik durum algısı, anne-babanın eğitim durumu, anne babanın birliktelik durumu, kardeş sayısı, günlük internete gitme saati, internet ile ilgili kendini gizleme durumu, arkadaşlarıyla olan ilişkileri yorumlaması, saldırganlık içeren davranışları nerede ve hangi sıklıkla gördüğü aynı zamanda saldırganlığın kim tarafından ve hangi sıklıkla uygulandığı son olarak da anne ve babasının çocuğa yönelik tutumları belirlenmeye çalışılmıştır.

3.3.2. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği

Örneklem grubunun Siber Mağduriyet ve Zorbalık düzeylerini belirlemek için kullanılan ölçek Çetin, Yaman ve Peker (2011) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 22’şer soru olmak üzere 2 paralel formdan oluşmaktadır. Ölçeğin 3 alt boyutu bulunmakta ve bu alt boyutlar Siber Dilsel Zorbalık/ Siber Dilsel Mağduriyet, Kimliği Gizleme ve Siber Sahtecilik olarak isimlendirilmiştir. Ölçekte herhangi bir ters madde bulunmamaktadır. Ölçek 5’li likert yapıdan oluşmakta olup hem bana yapıldı hem de ben yaptım formları daima (5 puan), Sık sık (4 puan), Bazen (3 puan), Nadiren (2 puan), Asla (1 puan) olarak ifade edilmekte ve puanlanmaktadır. Paralel ölçeklerden elde edilen puanlar yükselmesi siber mağduriyet ve zorbalık düzeylerinde artış olduğunu göstermektedir. Ölçek ile ilgili olarak yapılmış olan iç tutarlılık güvenirlik katsayılarına bakıldığında ise Siber Mağduriyet Formu için .89; Siber Dilsel Mağduriyet Alt boyutu

için .80; Siber Sahtecilik Alt Boyutu için .86; Kimliği Gizleme Alt boyutu için ise .68 olarak hesaplanmıştır. Yine ölçeğin Siber Zorbalık Ölçeği için iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .89; Siber Dilsel Zorbalık alt boyutu için .81; Siber Sahtecilik Alt boyutu için .83 ve Kimliği Gizleme Alt boyutu için ise .69 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin Alt boyutlarını oluşturan maddeler aşağıda belirtilmiştir.

- Siber Dilsel Zorbalık / Siber Dilsel Mağduriyet; 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7.maddelerden oluşmaktadır.
- Kimliği Gizleme; 8 – 9 – 10 – 11 – 12.maddelerden oluşmaktadır.
- Siber Sahtecilik; 13 – 14 – 15 – 16 – 17 – 18 – 19 – 20 – 21 – 22.maddelerden oluşmaktadır.

3.3.3. Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Lise Formu)

Hill (2005) tarafından çocuk ve ergenlerin okula bağlanma düzeylerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen Okula Bağlanma Ölçeği toplamda 15 madde ve Öğretmen, arkadaş ve okula bağlanma olmak üzere üç faktörden oluşmaktadır (Hill, 2005'den aktaran Savi-Çakar, 2011). 5'li likert olarak hazırlanmış olan ölçekten Kesinlikle Evet seçeneği 5 puan; Evet seçeneği 4 puan; Olabilir seçeneği 3 puan; Hayır seçeneği 2 puan; Kesinlikle Hayır Seçeneği ise 1 puan olarak isimlenmiş ve puanlandırılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmalarında ilköğretim öğrencileri (3. ve 8. sınıf) için Savi (2011) tarafından yapılmış olup toplam varyansı açıklama yüzdesinin %58.69 olarak tespit edilmiştir. Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .84, iki yarı test güvenirliği birinci yarı için .78, ikinci yarı için .67 olduğu, test tekrar test güvenirliğinin ise .85 olduğu görülmüştür.

Savi-Çakar ve Karataş (2017) ise 3. ve 8. sınıflar için geliştirilmiş Çocuk ve Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği'nin lise öğrencisi ergenler için uygun olup olmadığını belirlemek için uyarlama çalışmasında yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi uygulamışlardır. Toplamda 270 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmalarda ölçeği oluşturan maddelerin Doğrulayıcı Faktör Analizinden elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve Ki-kare değerinin ($\chi^2 = 281.65$, $sd = 87$, $\chi^2/sd = 3.23$, $p = 0.00$) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA= .09, NFI= .90, CFI= .93, IFI= .93, RFI= .90, GFI= .90, AGFI=.83, NNFI=.91 ve SRMR= .07 olarak

bulunmuştur. RMSEA değerinin .08 den büyük olduğu ve modelin iyi uyum vermediği düşünülerek maddelerin t değerleri ve DFA sonucundaki öneriler incelenmiş ve 6. madde analizden çıkarılarak 14 madde üzerinden yeniden DFA yapılmıştır. Yapılan ikinci DFA' da elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve Ki-kare değerinin ($\chi^2=220,87$, $sd=74$, $\chi^2/sd=2,98$, $p=0.00$) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA= .08, NFI= .92, CFI= .94, IFI= .94, RFI= .90, GFI= .90, AGFI=.85, NNFI=.93 ve SRMR= .06 olarak bulunmuştur. GFI, NFI, RFI, CFI, NNFI ve IFI uyum iyiliği indekslerinin .90'dan büyük değerlere sahip olması (Hu ve Bentler, 1999); RMSEA'nın .08 ve aşağı değeri alması modelin yeterli uyum verdiğini göstermektedir (MacCallum ve diğerleri, 1996'dan aktaran Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008). Buna göre elde edilen uyum indeksi değerlerine göre 14 madde ve üç boyutlu modelin uyumunun yeterli olduğu söylenebilir. Yapılan güvenirlik analizinde ise ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .91, iki yarı test güvenirliğinin ise birinci yarı için .80, ikinci yarı için .74 olduğu görülmüştür. Ölçeğin alt boyutları ve maddeler şu şekildedir;

- Okula Bağlanma Boyutu; 1 – 2 – 3 – 4 – 5. Maddeler
- Arkadaşlara Bağlanma Boyutu; 6 – 7 – 8 – 9. Maddeler
- Öğretmenlere Bağlanma Boyutu; 10 – 11 – 12 – 13 – 14. maddeler olarak ifade edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreçleri

Söz konusu ölçeklerin uygulanması öncesinde aşağıdaki etik ilkelere riayet edilmiştir:

- 1- Araştırmanın uygulanması için Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu ile Bolu Valiliği'nden yazılı izinler alınmıştır.
- 2- Örneklem grubundaki her bir bireye araştırmada kullanılan ölçeklerdeki şahıslarına ait bilgilerin saklı tutulacağı, istedikleri takdirde araştırmadan ayrılma hakları olduğu konusunda bilgilendirme yapılmıştır.

İlgili merciler olan Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu ile İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinlerin alınması ile beraber araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilere yönelik Kişisel Bilgi Formu, Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve

Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Lise Formu) uygulaması yapılmış ve alt problemlere paralel olarak istatistiksel teknikler yapılmıştır. Uygulamalar yapılmadan önce araştırmacı tarafından her bir katılımcıya gerekli açıklamalar yapılmış ve ölçeklerden önce verilen yönergeler dikkatlice aktarılmış ve ölçme araçlarının içten ve samimi biçimde doldurmaları istenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler araştırmacı tarafından kodlanmış ve SPSS 21.00 Windows paket programına aktararak analiz edilmiştir. Ölçme araçlarından alınan veriler doğrultusunda hangi istatistiksel tekniğin uygulanıp uygulanmayacağını belirlemek için verilerin normallik dağılımı Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile incelenmiş ve verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir.

3.5.1. Veri Toplama Araçları Toplam ve Alt Boyut Ölçümleri Normallik Testi

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanların ikili değişkenin bulunduğu (cinsiyet) yapılara göre değişip değişmediğinin belirlemek için *Mann Whitney U testi*; *İkiden fazla değişkenlerin oldukları gruplarda (düşük – Orta – Yüksek) ise Kruskal Wallis H testi* uygulanmıştır. Bunun dışında ölçme araçları ve alt boyutlar arasındaki ilişkiye belirlemek için Spearman sıra farkları Korelasyon katsayısına bakılmıştır.

Tablo 1

Veri Toplama Araçları Toplam ve Alt Boyut Ölçümleri Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	Sig.
Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım)	,233	831	,000
Kimliği Gizleme (Ben Yaptım)	,172	831	,000
Siber Sahtecilik (Ben Yaptım)	,310	831	,000
Ben Yaptım Toplam Puan	,212	831	,000
Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı)	,226	831	,000
Kimliği Gizleme (Bana Yapıldı)	,176	831	,000
Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı)	,263	831	,000
Bana Yapıldı Toplam Puan	,200	831	,000
Okula Bağlanma	,072	831	,000
Arkadaşlara Bağlanma	,136	831	,000
Öğretmenlere Bağlanma	,081	831	,000
Ergenlerde Okula Bağlanma Toplam Puan	,058	831	,000

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamında yer alan çalışma grubunun demografik bilgilerini kapsayan yüzdeler ve frekans tabloları ve araştırmacı tarafından oluşturulmuş soru cümleleri ile beraber kişisel bilgi formunda yer alan sosyo-demografik değişken ve ölçme araçlarında elde edilmiş bulgular anlamlı farklılık olarak değişkenlik gösterip göstermediğine ilişkin verilere yer verilmiştir.

4.1. Örneklem İlişkin Bulgular

Araştırma, 465'i kız (%55,9), 367'si erkek toplam 832 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem grubuna ilişkin elde edilen bilgiler genel olarak şu şekildedir:

Öğrencilerin Kişisel Bilgi Formu'nda belirttikleri bilgilere göre 15 yaş altı katılımcıların oranı %6,2; 15-17 yaş arası olanların oranı %74,5; 18 yaş ve üzeri olanların oranı %19,3'dür. Sınıf düzeylerine göre dağılımına bakıldığında 9.sınıf öğrencilerinin oranı %23; 10.sınıf öğrencilerinin oranı %22,8; 11.sınıf öğrencilerinin oranı %23,6; 12.sınıf öğrencilerinin oranı %30,6'dır. Okul türü dağılımına bakıldığında Fen Lisesi öğrencilerinin oranı %12,4; Anadolu Lisesi öğrencilerinin oranı %17,8; İmam Hatip (Erkek) Lisesi öğrencilerinin oranı %12; İmam Hatip (Kız) Lisesi öğrencilerinin oranı %14,3; Meslek Lisesi (Endüstri) öğrencilerinin oranı %13,6; Meslek Lisesi (Kız) öğrencilerinin oranı %15,5; Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinin oranı %14,4'tür. Öğrencilerin akademik olarak kendilerini nasıl algıladıklarına ilişkin dağılıma bakıldığında, akademik algısı düşük olanların oranı %4,9; akademik algısı orta olanların oranı %77,2; akademik algısı yüksek olanların oranı %17,9'dur.

Öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzey algısına bakıldığında, düşük olanların oranı %6,9; orta olanların oranı %83,2; yüksek olanların oranı %10'dur. Ebeveynlerin eğitim durumu dağılımına bakıldığında, babanın eğitim durumu için ilköğretim oranı %26,7; ortaokul oranı %21,9; lise oranı %29; üniversite oranı %6,9; lisans oranı %15,6 kişidir. Anne eğitim durumu için

ilkokul diyenlerin oranı %42,1; ortaokul diyenlerin oranı %22,5; lise diyenlerin oranı %22,8; önlisans diyenlerin oranı %5,3; lisans diyenlerin oranı %7,3 kişidir. Ebeveynlerin birliktelik durumuna bakıldığında ‘birlikte yaşıyor’ diyenlerin oranı %91,1; ‘Anne veya Baba vefat etti’ diyenlerin oranı %2,6; ‘boşandılar’ diyenlerin oranı %6,3’dır. Kardeş sayısı dağılımına bakıldığında ‘Tek Çocuk’ olanların oranı %8,5; ‘2-3 kardeş’ olanların oranı %78,5; ‘4 ve daha fazla’ diyenlerin oranı %13’tür.

Ebeveyn tutumlarına bakıldığında ebeveynlerinin tutumları için ‘İlgili-Anlayışlı’ diyenlerin oranı %76; ‘Baskıcı-Otoriter’ diyenlerin oranı %19,1; ‘İlgisiz-Kayıtsız’ diyenlerin oranı %4,9’dur. Öğrencilerin arkadaşları ilişkilerine yönelik algılarının dağılımına bakıldığında ise ‘İyi’ diyenlerin oranı %65,9; ‘Orta’ diyenlerin oranı %30,6; ‘Kötü’ diyenlerin oranı %3,5’dır.

Saldırganlıkla ilgili gözlemlene ve saldırganlığa maruz kalma durumları ayrı ayrı sorulmuştur. Aile içinde saldırganlık gözlemlene durumuna bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %3,2; ‘Arasıra’ diyenlerin oranı %26; ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %70,8’dır. Arkadaş grubunda saldırganlık gözlemlene durumuna bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %10,5; ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %52,5; ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %37’dır. Öğretmenlerde saldırganlık gözlemlene durumuna bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %2,4; ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %19,6; ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %78’dır.

Kendisine saldırganlık uygulayanlar için ‘Ailem’ cevabını verenlerin dağılımına ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %1,9; ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %18,1; ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %79,9’dur. Kendisine saldırganlık uygulayanlar için ‘Arkadaşlarım’ cevabını verenlerin dağılımına bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %5,3; ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %33,2; ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %61,5’tir. Kendisine saldırganlık uygulayanlar için ‘Öğretmenlerim’ cevabını verenlerin dağılımına bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %2,6; ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %13,5; ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %83,9’dır.

Öğrencilerin internete girme sürelerine bakıldığında ‘0-2 saat’ girenlerin oranı %32,4; ‘3-6 saat’ girenlerin oranı %52,9; ‘6 saat üstü’ girenlerin oranı %14,7’dır. İnternette kimliğini gizleme durumu dağılımına bakıldığında ‘Evet’ diyenlerin oranı %31,9; ‘Bazen’ diyenlerin oranı %43,5; ‘Hayır’ diyenlerin oranı %24,6’dır.

Bu bilgilere ilişkin demografik değişkenler aşağıdaki tablolarda verilmiştir:

Tablo 2

Örneklem Grubunun Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Kız	465	55,9
Erkek	367	44,1
Toplam	832	100,0

Tablo 2’de örneklem grubunun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında kız öğrencilerin oranı %55,9 (n:465); erkek öğrencilerin oranı %44,1 (n:367)’dir.

Tablo 3

Örneklem Grubunun Yaş Dağılımı

Yaş	Sayı	%
15 yaş altı	52	6,2
15 – 17	620	74,5
18 yaş ve üzeri	160	19,3
Toplam	832	100,0

Tablo 3’te örneklem grubunun bölünmüş yaş seviyesine göre dağılımına bakıldığında 15 yaş altı katılımcıların oranı %6,2 (n:52); 15 – 17 yaş arası olanların oranı %74,5 (n:620); 18 yaş ve üzeri olanların oranı %19,3 (n:160)’dır.

Tablo 4’te, örneklem grubunun sınıf değişkenine göre dağılımına bakıldığında 9.sınıf öğrencilerinin oranı %23,0 (n:191); 10.sınıf öğrencilerinin oranı %22,8 (n:190); 11.sınıf öğrencilerinin oranı %23,6 (n:196); 12.sınıf öğrencilerinin oranı %30,6 (n:255)’dir.

Tablo 4

Örneklem Grubunun Sınıf Düzeyi Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Sayı	%
9.sınıf	191	23,0
10.sınıf	190	22,8
11.sınıf	196	23,6
12.sınıf	255	30,6
Toplam	832	100,0

Tablo 5

Örneklem Grubunun Okul Türü Dağılımı

Okul Türü	Sayı	%
Fen Lisesi	103	12,4
Anadolu Lisesi	148	17,8
İmam Hatip (Erkek)	100	12,0
İmam Hatip (Kız)	119	14,3
Meslek Lisesi (Endüstri)	113	13,6
Meslek Lisesi (Kız)	129	15,5
Güzel Sanatlar Lisesi	120	14,4
Toplam	832	100,0

Tablo 5’te örneklem grubunun Okul Türü değişkenine göre dağılımına bakıldığında Fen lisesi Öğrencilerinin oranı %12,4 (n:103); Anadolu Lisesi öğrencilerinin oranı %17,8 (n:148); İmam Hatip (Erkek) Lisesi Öğrencilerinin oranı %12 (n:100); İmam Hatip (Kız) Lisesi öğrencilerinin oranı %14,3 (n:119); Meslek Lisesi (Endüstri) öğrencilerinin oranı %13,6 (n:113)’; Meslek Lisesi (Kız) öğrencilerinin oranı %15,5 (n:129); Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinin oranı %14,4 (n:120)’dür.

Tablo 6

Örneklem Grubunun Kendilerine Yönelik Akademik Algı Dağılımı

Akademik Algı	Sayı	%
Düşük	41	4,9
Orta	642	77,2
Yüksek	149	17,9
Toplam	832	100,0

Tablo 6’da örneklem grubunun Akademik Algı değişkenine göre dağılımına bakıldığında akademik algısı düşük olanların oranı %4,9 (n:41); akademik algısı orta olanların oranı %77,2 (n:642); akademik algısı yüksek olanların oranı %17,9 (n:149)’dur.

Tablo 7’de, örneklem grubunun ‘Sosyo Ekonomik Düzey Algısı’ değişkenine göre dağılımına bakıldığında Sosyo Ekonomik Düzey Algısı düşük olanların oranı %6,9 (n:57); Sosyo Ekonomik Düzey Algısı orta olanların oranı %83,2 (n:692); Sosyo Ekonomik Düzey Algısı yüksek olanların oranı %10 (n:83)’dür.

Tablo 7

Örneklem Grubunun Sosyo-ekonomik Düzey Dağılımı

Sosyo-Ekonomik Düzey Algısı	Sayı	%
Düşük	57	6,9
Orta	692	83,2
Yüksek	83	10,0
Toplam	832	100,0

Tablo 8

Örneklem Grubunun Baba Eğitim Durumu

Baba Eğitim Durumu	Sayı	%
İlkokul	222	26,7
Ortaokul	182	21,9
Lise	241	29,0
Ön lisans	57	6,9
Lisans	130	15,6
Toplam	832	100,0

Tablo 8’de örneklem grubunun Baba Eğitim Durumu değişkenine göre dağılımına bakıldığında ilkokul diyenlerin oranı %26,7 (n:222); ortaokul diyenlerin oranı %21,9 (n:182); lise diyenlerin oranı %29 (n:241); Ön lisans diyenlerin oranı %6,9 (n:57); lisans diyenlerin oranı %15,6 (n:130) kişidir.

Tablo 9

Örneklem Grubunun Anne Eğitim Durumu

Anne Eğitim Durumu	Sayı	%
İlkokul	350	42,1
Ortaokul	187	22,5
Lise	190	22,8
Ön lisans	44	5,3
Lisans	61	7,3
Toplam	832	100,0

Tablo 9’da örneklem grubunun Anne Eğitim Durumu değişkenine göre dağılımına bakıldığında ilkokul diyenlerin oranı %42,1 (n:350); ortaokul diyenlerin oranı %22,5 (n:187); lise diyenlerin oranı %22,8 (n:190); Ön lisans diyenlerin oranı %5,3 (n:44); lisans diyenlerin oranı %7,3 (n:61) kişidir.

Tablo 10

Örneklem Grubunun Anne-Baba Durumu

Anne Baba Durumu	Sayı	%
Birlikte yaşıyorlar	758	91,1
Anne veya baba vefat etti	22	2,6
Boşandılar	52	6,3
Toplam	832	100,0

Tablo 10’da örneklem grubunun Anne Baba Durumu değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘birlikte yaşıyor’ diyenlerin oranı %91,1 (n:758); ‘Anne veya Baba vefat etti’ diyenlerin oranı %2,6 (n:22); ‘boşandılar’ diyenlerin oranı %6,3 (n:52)’dir.

Tablo 11

Örneklem Grubunun Kardeş Sayısı Dağılımı

Kardeş Sayısı	Sayı	%
Tek	71	8,5
2 - 3 kardeş	653	78,5
4 ve daha fazlası	108	13,0
Toplam	832	100,0

Tablo 11’de örneklem grubunun Kardeş Sayısı değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘Tek Çocuk’ olanların oranı %8,5 (n:71); ‘2-3 kardeş’ olanların oranı %78,5 (n:653); ‘4 ve daha fazla’ diyenlerin oranı %13 (n:108)’dir.

Tablo 12

Örneklem Grubunun İnternete Girme Süresi

İnternete Girme Süresi	Sayı	%
0 – 2 saat	270	32,4
3 – 6 saat	440	52,9
6 saat üstü	122	14,7
Toplam	832	100,0

Tablo 12’de örneklem grubunun İnternete Girme Süresi değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘0-2 saat’ girenlerin oranı %32,4 (n:270); ‘3-6 saat’ girenlerin oranı %52,9 (n:440); ‘6 saat üstü’ girenlerin oranı %14,7 (n:122)’dir.

Tablo 13

Örneklem Grubunun İnternette Kimliği Gizleme Durumu

İnternette Gizleme	Kimliği	Sayı	%
Evet		265	31,9
Hayır		205	24,6
Bazen		362	43,5
Toplam		832	100,0

Tablo 13’te örneklem grubunun İnternette Kimliği Gizleme değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘Evet’ diyenlerin oranı %31,9 (n:265); ‘Hayır’ diyenlerin oranı %24,6 (n:205); ‘Bazen’ diyenlerin oranı %43,5 (n:362)’dir.

Tablo 14

Örneklem Grubunun Arkadaş İlişkileri

Arkadaş İlişkileri	Sayı	%
İyi	548	65,9
Orta	255	30,6
Kötü	29	3,5
Toplam	832	100,0

Tablo 14’te örneklem grubunun Arkadaş İlişkileri değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘İyi’ diyenlerin oranı %65,9 (n:548); ‘Orta’ diyenlerin oranı %30,6 (n:255); ‘Kötü’ diyenlerin oranı %3,5 (n:29)’dir.

Tablo 15

Örneklem Grubunun Aile İçinde Saldırganlık Gözlemleme Durumu

Aile içi Saldırganlık	Sayı	%
Çok Sık	27	3,2
Ara sıra	216	26,0
Hiçbir Zaman	589	70,8
Toplam	832	100,0

Tablo 15’te örneklem grubunun Aile İçi Saldırganlık değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %3,2 (n:27); ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %26 (n:216); ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %70,8 (n:589)’dir.

Tablo 16

Örneklem Grubunun Arkadaş Grubunda Saldırganlık Gözlemleme Durumu

Arkadaş Grubunda Saldırganlık	Sayı	%
Çok Sık	87	10,5
Ara sıra	437	52,5
Hiçbir Zaman	308	37,0
Toplam	832	100,0

Tablo 16’da örneklem grubunun ‘Arkadaş Grubunda Saldırganlık’ değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %10,5 (n:87); ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %52,5 (n:437); ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %37 (n:308)’dir.

Tablo 17

Örneklem Grubunun Okulda Ortamında Saldırganlık Gözlemleme Durumu

Okulda Saldırganlık	Öğretmenlerden	Sayı	%
Çok Sık		20	2,4
Ara sıra		163	19,6
Hiçbir Zaman		649	78,0
Toplam		832	100,0

Tablo 17’de örneklem grubunun Okulda Öğretmenlerden Saldırganlık’ değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %2,4 (n:20); ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %19,6 (n:163); ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %78 (n:649)’dir.

Tablo 18

Örneklem Grubunun Ailelerinden Saldırganlık Görme Durumları

Kim Saldırganlık Uyguladı? - Ailem	Sayı	%
Çok Sık	16	1,9
Ara sıra	151	18,1
Hiçbir Zaman	665	79,9
Toplam	832	100,0

Tablo 18’de örneklem grubunun ‘Kim Saldırganlık Uyguladı? - Ailem’ değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %1,9 (n:16); ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %18,1 (n:151); ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %79,9 (n:665)’dur.

Tablo 19

Örneklem Grubunun Arkadaşlarından Saldırganlık Görme Durumları

Kim Saldırganlık Uyguladı? - Arkadaşlarım	Sayı	%
Çok Sık	44	5,3
Ara sıra	276	33,2
Hiçbir Zaman	512	61,5
Toplam	832	100,0

Tablo 19’da örneklem grubunun ‘Kim Saldırganlık Uyguladı? - Arkadaşlarım’ değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %5,3 (n:44); ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %33,2 (n:276); ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %61,5 (n:512)’dir.

Tablo 20

Örneklem Grubunun Öğretmenlerinden Saldırganlık Görme Durumları

Kim Saldırganlık Uyguladı? - Öğretmenlerim	Sayı	%
Çok Sık	22	2,6
Ara sıra	112	13,5
Hiçbir Zaman	698	83,9
Toplam	832	100,0

Tablo 20’de örneklem grubunun ‘Kim Saldırganlık Uyguladı? - Öğretmenlerim’ değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘Çok Sık’ diyenlerin oranı %2,6 (n:22); ‘Ara sıra’ diyenlerin oranı %13,5 (n:112); ‘Hiçbir zaman’ diyenlerin oranı %83,9 (n:698)’dir.

Tablo 21

Örneklem Grubunun Anne-Baba Tutumu Algısı

Anne Baba Tutumu	Sayı	%
İlgili-anlayışlı	632	76,0
Baskıcı - otoriter	159	19,1
İlgisiz-kayıtsız	41	4,9
Toplam	832	100,0

Tablo 21’de örneklem grubunun ‘Anne – baba tutumu’ değişkenine göre dağılımına bakıldığında ‘İlgili - Anlayışlı’ diyenlerin oranı %76 (n:632); ‘Baskıcı – Otoriter’ diyenlerin oranı %19,1 (n:159); ‘İlgisiz - Kayıtsız’ diyenlerin oranı %4,9 (n:41)’dur.

4.2. Problem ve Alt Problemlere İlişkin Bulgular

4.2.1. Örneklem Grubunun Cinsiyet le Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Cinsiyet” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U Testi*” ile incelenmiştir. Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım) Alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı ($U=70730,5$; $p=,000$; $p<0,05$); kimliği gizleme (ben yaptım) alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı ($U=75238,5$ $p=,003$; $p<0,05$); Siber Sahtecilik (ben yaptım) alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı ($U=60008,5$; $p=,000$; $p<0,05$); Toplam Puan (ben yaptım) ile cinsiyet arasında anlamlı ($U=64950,0$; $p=,000$; $p<0,05$); Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı)

ile cinsiyet arasında anlamlı ($U=74950,0$; $p=,002$; $p<0,05$); Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı) ile cinsiyet arasında anlamlı ($U=77113,0$; $p=,013$; $p<0,05$); Toplam Puan (Bana Yapıldı) ile cinsiyet arasında anlamlı ($U=75600,5$; $p=,005$; $p<0,05$); fark bulunmuştur. Bunun dışında Kimliği gizleme alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($U=77113,0$; $p=,498$; $p>0,05$).

Tablo 22

Cinsiyet İle Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım)	Kız	465	385,11	70730,5	-4,362	.000
	Erkek	367	456,27			
Kimliği Gizleme (Ben Yaptım)	Kız	465	394,80	75238,5	-2,975	.003
	Erkek	367	443,99			
Siber Sahtecilik (Ben Yaptım)	Kız	465	362,05	60008,0	-8,040	.000
	Erkek	366	484,54			
Toplam Puan (Ben Yaptım)	Kız	465	372,68	64950,0	-5,888	.000
	Erkek	366	471,04			
Siber Mağduriyet (Bana Yapıldı)	Kız	465	394,16	74940,0	-3,101	.002
	Erkek	367	444,80			
Kimliği Gizleme (Bana Yapıldı)	Kız	465	411,57	83033,0	-,678	.498
	Erkek	367	422,75			

Siber	Sahtecilik	Kız	465	398,83	77113,0	-2,478	.013
(Bana Yapıldı)		Erkek	367	438,88			
Toplam Puan (Bana Yapıldı)		Kız	465	395,58	75600,5	-2,835	.005
		Erkek	367	443,00			

4.2.2. Örneklem Grubunun Cinsiyet Yapısı ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Ergen Formu) ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Tablo 23

Cinsiyet Yapısı İle Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Ergen Formu) ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Okula Bağlanma	Kız	465	429,80	199856,00	79144,0	.072
	Erkek	367	399,65	146672,00		
Arkadaşlara Bağlanma	Kız	465	432,65	201181,00	77819,0	.028
	Erkek	367	396,04	145347,00		
Öğretmenlere Bağlanma	Kız	465	424,79	197528,50	81471,5	.261
	Erkek	366	405,99	148999,50		
Toplam Bağlanma Puanı	Kız	465	431,26	200537,00	78463,0	.046
	Erkek	367	397,80	145991,00		

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Okula Bağlanma Ölçeği (Ergen Formu) ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Cinsiyet” değişkenine bağlı olarak “*Mann Whitney U Testi*” ile incelenmiştir. Okula Bağlanma Alt boyutu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı ($U=79144,0$; $p=,072$; $p>0,05$); ‘öğretmenlere bağlanma alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı ($U=81471,5$ $p=,261$; $p>0,05$) fark bulunmamıştır. Arkadaşlara bağlanma alt boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı ($U=77819,0$; $p=,028$; $p<0,05$); Toplam bağlanma puanı ile cinsiyet arasında anlamlı ($U=78463,0$; $p=,046$; $p<0,05$); fark bulunmuştur.

4.2.3. Örneklem Grubunun Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Sınıf Düzeyi” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım) Alt boyutu ile Sınıf Düzeyi değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(3)=8,153$; $p=,043$; $p<0,05$]; ‘kimliği gizleme (ben yaptım) alt boyutu ile sınıf düzeyi arasında anlamlı [$\chi^2(3)=10,487$; $p=,015$; $p<0,05$].; Siber Sahtecilik (ben yaptım) alt boyutu ile sınıf düzeyi arasında anlamlı [$\chi^2(3)=10,787$; $p=,013$; $p<0,05$].; Toplam Puan (ben yaptım) ile sınıf düzeyi arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(3)=10,998$; $p=,012$; $p<0,05$]. Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı) ile sınıf düzeyi arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$\chi^2(3)=6,669$; $p=,083$; $p>0,05$]. Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı) ile sınıf düzeyi arasında anlamlı [$\chi^2(3)=22,253$; $p=,000$; $p<0,05$]; Kimliği gizleme alt boyu ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=9,353$; $p=,025$; $p<0,05$]. Toplam Puan (Bana Yapıldı) ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(2)=14,719$; $p=,002$; $p<0,05$].

Tablo 24

Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım)	9.sınıf	191	385,68	3	8,153	.043
	10.sınıf	190	437,68			
	11.sınıf	196	442,05			
	12.sınıf	254	402,48			
Kimliği Gizleme (Ben Yaptım)	9.sınıf	191	422,90	3	10,487	.015
	10.sınıf	190	456,59			
	11.sınıf	196	411,42			
	12.sınıf	254	383,98			
Siber Sahtecilik (Ben Yaptım)	9.sınıf	191	411,96	3	10,787	.013
	10.sınıf	190	436,28			
	11.sınıf	196	442,38			
	12.sınıf	254	381,97			
Toplam Puan (Ben Yaptım)	9.sınıf	191	397,75	3	10,998	.012
	10.sınıf	189	450,88			
	11.sınıf	196	437,88			
	12.sınıf	254	385,26			
Siber Dilsel	9.sınıf	191	411,23	3	6,669	.083

Mağduriyet (Bana Yapıldı)	10.sınıf	189	445,39			
	11.sınıf	196	426,21			
	12.sınıf	254	389,73			
Kimliği Gizleme (Bana Yapıldı)	9.sınıf	191	400,92	3	9,353	.025
	10.sınıf	190	453,87			
	11.sınıf	196	428,10			
	12.sınıf	254	389,68			
Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı)	9.sınıf	191	410,64	3	22.253	.000
	10.sınıf	190	462,38			
	11.sınıf	196	441,67			
	12.sınıf	254	365,54			
Toplam Puan (Bana Yapıldı)	9.sınıf	191	406,02	3	14,719	.002
	10.sınıf	190	458,64			
	11.sınıf	196	435,86			
	12.sınıf	254	376,28			

4.2.4. Örneklem Grubunun Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Tablo 25

Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Okula Bağlanma	9.sınıf	191	446,86	3	4,193	.241
	10.sınıf	190	409,69			
	11.sınıf	196	408,18			
	12.sınıf	254	403,55			
Arkadaşlara Bağlanma	9.sınıf	191	438,43	3	5,344	.148
	10.sınıf	190	422,72			
	11.sınıf	196	422,90			
	12.sınıf	254	388,79			
Öğretmenlere Bağlanma	9.sınıf	191	441,91	3	3,217	.359
	10.sınıf	190	401,17			
	11.sınıf	196	414,80			
	12.sınıf	254	408,54			
Toplam Bağlanma Puanı	9.sınıf	191	450,27	3	5,437	.142
	10.sınıf	190	407,49			
	11.sınıf	196	412,81			
	12.sınıf	254	399,05			

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Sınıf Düzeyi” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Okula Bağlanma Alt boyutu ile Sınıf Düzeyi değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(3)=4,193$; $p=,241$; $p>0,05$]; arkadaşlara bağlanma alt boyutu ile sınıf düzeyi arasında anlamlı [$\chi^2(3)=5,344$; $p=,148$; $p>0,05$]; öğretmenlere bağlanma alt boyutu ile sınıf düzeyi arasında anlamlı [$\chi^2(3)=3,217$; $p=,359$; $p>0,05$]; Toplam bağlanma Puanı ile sınıf düzeyi arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$\chi^2(3)=5,437$; $p=,142$; $p>0,05$].

4.2.5. Örneklem Grubunun Akademik Başarı Algısına Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Algılanan Akademik Başarı” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım) Alt boyutu ile Algılanan Akademik Başarı değişkeni arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=4,913$; $p=,086$; $p>0,05$]; ‘kimliği gizleme (ben yaptım) alt boyutu ile Algılanan Akademik Başarı arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=3,236$; $p=,198$; $p>0,05$]; Siber Sahtecilik (ben yaptım) alt boyutu ile Algılanan Akademik Başarı arasında anlamlı fark vardır [$\chi^2(2)=6,667$; $p=,036$; $p<0,05$]; Toplam Puan (ben yaptım) ile Algılanan Akademik Başarı arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=7,211$; $p=,027$; $p<0,05$]. Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı) ile Algılanan Akademik Başarı arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=8,295$; $p=,016$; $p<0,05$]. Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı) ile Algılanan Akademik Başarı arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=14,208$; $p=,000$; $p<0,05$]; Kimliği gizleme alt boyu ile Algılanan Akademik Başarı değişkeni arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$\chi^2(2)=2,563$; $p=,278$; $p>0,05$]. Toplam Puan (Bana Yapıldı) ile Algılanan Akademik Başarı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(2)=6,686$; $p=,035$; $p<0,05$].

Tablo 26

Akademik Başarı Algısına Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım)	Düşük	41	484,00	2	4,913	.086
	Orta	642	408,41			
	Yüksek	149	432,78			
Kimliği Gizleme (Ben Yaptım)	Düşük	41	449,73	2	3,236	.198
	Orta	642	408,51			
	Yüksek	149	441,78			
Siber Sahtecilik (Ben Yaptım)	Düşük	41	474,30	2	6,667	.036
	Orta	641	405,89			
	Yüksek	149	443,43			
Toplam Puan (Ben Yaptım)	Düşük	41	492,28	2	7,211	.027
	Orta	641	405,15			
	Yüksek	149	441,68			
Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı)	Düşük	41	517,93	2	8,295	.016
	Orta	642	409,51			
	Yüksek	149	418,70			
Kimliği Gizleme	Düşük	41	437,29	2	2,563	.278
	Orta	642	421,46			

(Bana Yapıldı)	Yüksek	149	389,40			
Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı)	Düşük	41	545,41	2	14,208	.001
	Orta	642	413,44			
	Yüksek	149	394,20			
Toplam Puan (Bana Yapıldı)	Düşük	41	508,13	2	6,686	.035
	Orta	642	414,26			
	Yüksek	149	400,93			

4.2.6. Örneklem Grubunun Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Algılanan Akademik Başarı” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Okula Bağlanma Alt boyutu ile Algılanan Akademik Başarı değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=12,160$; $p=,002$; $p<0,05$]; arkadaşlara bağlanma alt boyutu ile Algılanan Akademik Başarı arasında anlamlı [$\chi^2(2)=19,062$; $p=,000$; $p<0,05$]; öğretmenlere bağlanma alt boyutu ile Algılanan Akademik Başarı arasında anlamlı [$\chi^2(2)=13,569$; $p=,001$; $p<0,05$]; Toplam bağlanma Puanı ile Algılanan Akademik Başarı arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=20,133$; $p=,000$; $p<0,05$].

Tablo 27

Algılanan Akademik Başarı Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Okula Bağlanma	Düşük	41	297,77	2	12,160	.002
	Orta	642	417,46			
	Yüksek	149	445,04			
Arkadaşlara Bağlanma	Düşük	41	267,10	2	19,062	.000
	Orta	642	418,37			
	Yüksek	149	449,54			
Öğretmenlere Bağlanma	Düşük	41	312,45	2	13,569	.001
	Orta	642	412,31			
	Yüksek	149	463,19			
Toplam Bağlanma Puanı	Düşük	41	269,78	2	20,133	.000
	Orta	642	415,83			
	Yüksek	149	459,76			

4.2.7. Örneklem Grubunun Aile Ekonomik Durumu Algısına Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Tablo 28

Aile Ekonomik Durumu Algısına Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım)	Düşük	57	419,29	2	4,467	.107
	Orta	692	410,16			
	Yüksek	83	467,47			
Kimliği Gizleme (Ben Yaptım)	Düşük	57	445,75	2	1,847	.397
	Orta	692	411,53			
	Yüksek	83	437,83			
Siber Sahtecilik (Ben Yaptım)	Düşük	57	381,76	2	3,733	.155
	Orta	691	414,47			
	Yüksek	83	452,25			
Toplam Puan (Ben Yaptım)	Düşük	57	425,75	2	4,336	.114
	Orta	691	409,15			
	Yüksek	83	466,31			
Siber Dilsel Mağduriyet	Düşük	57	463,82	2	4,508	.105
	Orta	692	408,90			

(Bana Yapıldı)	Yüksek	83	447,36			
Kimliği Gizleme (Bana Yapıldı)	Düşük	57	472,83	2	3,481	.175
	Orta	692	412,39			
	Yüksek	83	412,08			
Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı)	Düşük	57	478,18	2	7,188	.027
	Orta	692	407,11			
	Yüksek	83	452,46			
Toplam Puan (Bana Yapıldı)	Düşük	57	490,58	2	7,544	.023
	Orta	692	407,18			
	Yüksek	83	443,36			

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Aile Ekonomik Durum Algısı” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım) Alt boyutu ile Aile Ekonomik Durum Algısı değişkeni arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=4,467$; $p=,107$; $p>0,05$]; ‘kimliği gizleme (ben yaptım) alt boyutu ile Aile Ekonomik Durum Algısı” arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=1,847$; $p=,397$; $p>0,05$]; Siber Sahtecilik (ben yaptım) alt boyutu ile Aile Ekonomik Durum Algısı” arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=3,733$; $p=,155$; $p>0,05$]; Toplam Puan (ben yaptım) ile Aile Ekonomik Durum Algısı arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=4,336$; $p=,114$; $p>0,05$]. Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı) ile Aile Ekonomik Durum Algısı arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=4,508$; $p=,105$; $p>0,05$]. Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı) ile Aile Ekonomik Durum Algısı arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=7,188$; $p=,027$; $p<0,05$]; Kimliği gizleme alt boyu ile Aile Ekonomik Durum Algısı değişkeni arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$\chi^2(2)=3,481$; $p=,175$; $p>0,05$]. Toplam Puan (Bana Yapıldı) ile Aile Ekonomik Durum Algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(2)=7,544$; $p=,023$; $p<0,05$].

4.2.8. Örneklem Grubunun Aile Ekonomik Durumu Algısına Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Tablo 29

Aile Ekonomik Durumu Algısına Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Okula Bağlanma	Düşük	57	367,49	2	12,160	.002
	Orta	692	421,26			
	Yüksek	83	410,49			
Arkadaşlara Bağlanma	Düşük	57	359,35	2	19,062	.000
	Orta	692	419,03			
	Yüksek	83	434,61			
Öğretmenlere Bağlanma	Düşük	57	372,08	2	13,569	.001
	Orta	692	422,44			
	Yüksek	83	397,50			
Toplam Bağlanma Puanı	Düşük	57	353,18	2	20,133	.000
	Orta	692	422,19			
	Yüksek	83	412,57			

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Aile Ekonomik

Durum Algısı” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Okula Bağlanma Alt boyutu ile Aile Ekonomik Durum Algısı değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=2,703$; $p=,259$; $p>0,05$]; arkadaşlara bağlanma alt boyutu ile Aile Ekonomik Durum Algısı arasında anlamlı [$\chi^2(2)=3,845$; $p=,146$; $p>0,05$]; öğretmenlere bağlanma alt boyutu ile Aile Ekonomik Durum Algısı arasında anlamlı [$\chi^2(2)=2,902$; $p=,234$; $p>0,05$]; Toplam bağlanma Puanı ile Aile Ekonomik Durum Algısı arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$\chi^2(2)=4,370$; $p=,112$; $p>0,05$].

4.2.9. Örneklem Grubunun İnternette Kimlik Gizleme Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “İnternette Kimlik Gizleme” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım) Alt boyutu ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı fark vardır [$\chi^2(2)=11,857$; $p=,003$; $p<0,05$]; ‘kimliği gizleme (ben yaptım) alt boyutu ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı fark vardır [$\chi^2(2)=23,653$; $p=,000$; $p<0,05$]; Siber Sahtecilik (ben yaptım) alt boyutu ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=5,897$; $p=,052$; $p>0,05$]; Toplam Puan (ben yaptım) ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=5,390$; $p=,068$; $p>0,05$]. Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı) ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı fark vardır [$\chi^2(2)=11,474$; $p=,003$; $p<0,05$]. Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı) ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=11,192$; $p=,004$; $p<0,05$]; Kimliği gizleme alt boyu ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$\chi^2(2)=1,935$; $p=,380$; $p>0,05$]. Toplam Puan (Bana Yapıldı) ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(2)=7,942$; $p=,019$; $p<0,05$].

Tablo 30

İnternette Kimlik Gizleme Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım)	Evet	265	379,22	2	11,857	.003
	Hayır	205	415,69			
	Bazen	362	444,26			
Kimliği Gizleme (Ben Yaptım)	Evet	265	448,25	2	23,653	.000
	Hayır	205	347,71			
	Bazen	362	432,21			
Siber Sahtecilik (Ben Yaptım)	Evet	265	389,31	2	5,897	.052
	Hayır	205	431,67			
	Bazen	361	426,69			
Toplam Puan (Ben Yaptım)	Evet	265	404,62	2	5,390	.068
	Hayır	205	393,01			
	Bazen	361	437,41			
Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı)	Evet	265	376,75	2	11,474	.003
	Hayır	205	428,63			
	Bazen	362	438,73			
Kimliği Gizleme	Evet	265	407,42	2	1,935	.380
	Hayır	205	405,38			

(Bana Yapıldı)	Bazen	362	429,45			
Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı)	Evet	265	377,92	2	11,192	.004
	Hayır	205	442,65			
	Bazen	362	429,93			
Toplam Puan (Bana Yapıldı)	Evet	265	383,32	2	7,942	.019
	Hayır	205	422,71			
	Bazen	362	437,27			

4.2.10. Örneklem Grubunun İnternette Kimlik Gizleme Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık İnternette Kimlik Gizleme değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Okula Bağlanma Alt boyutu ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=4,127$; $p=,127$; $p>0,05$]; arkadaşlara bağlanma alt boyutu ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=,215$; $p=,898$; $p>0,05$]; öğretmenlere bağlanma alt boyutu ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=2,020$; $p=,364$; $p>0,05$]; Toplam bağlanma Puanı ile İnternette Kimlik Gizleme değişkeni arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$\chi^2(2)=2,971$; $p=,226$; $p>0,05$].

Tablo 31

İnternette Kimlik Gizleme Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Okula Bağlanma	Evet	265	441,18	2	4,127	.127
	Hayır	205	406,47			
	Bazen	362	404,11			
Arkadaşlara Bağlanma	Evet	265	416,57	2	,215	.898
	Hayır	205	410,30			
	Bazen	362	419,96			
Öğretmenlere Bağlanma	Evet	265	433,63	2	2,020	.364
	Hayır	205	411,01			
	Bazen	362	407,07			
Toplam Bağlanma Puanı	Evet	265	437,45	2	2,971	.226
	Hayır	205	408,32			
	Bazen	362	405,80			

4.2.11. Örneklem Grubunun Algılanan Arkadaş İlişkisi Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Tablo 32

Algılanan Arkadaş İlişkisi Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar		Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Siber Zorbalık Yaptım)	Dilsel (Ben	İyi	548	416,18	2	,803	.669
		Orta	255	412,93			
		Kötü	29	453,88			
Kimliği Gizleme Yaptım)	(Ben	İyi	548	402,84	2	6,258	.044
		Orta	255	438,32			
		Kötü	29	482,74			
Siber Sahtecilik (Ben Yaptım)		İyi	548	409,15	2	1,916	.384
		Orta	254	426,76			
		Kötü	29	451,22			
Toplam (Ben Yaptım)	Puan	İyi	548	406,78	2	3,885	.143
		Orta	254	428,00			
		Kötü	29	485,21			
Siber Mağduriyet (Bana Yapıldı)	Dilsel	İyi	548	407,46	2	10,914	.004
		Orta	255	420,29			
		Kötü	29	554,05			

Kimliği Gizleme (Bana Yapıldı)	İyi	548	413,79	2	3,653	.161
	Orta	255	412,96			
	Kötü	29	498,83			
Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı)	İyi	548	408,87	2	7,720	.021
	Orta	255	419,89			
	Kötü	29	530,81			
Toplam Puan (Bana Yapıldı)	İyi	548	408,19	2	10,108	.006
	Orta	255	418,83			
	Kötü	29	553,05			

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Algılanan Arkadaş İlişkisi” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım) Alt boyutu ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=,803$; $p=,669$; $p>0,05$]; ‘kimliği gizleme (ben yaptım) alt boyutu ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı fark vardır [$\chi^2(2)=6,258$; $p=,044$; $p<0,05$]; Siber Sahtecilik (ben yaptım) alt boyutu ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=1,916$; $p=,384$; $p>0,05$]; Toplam Puan (ben yaptım) ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı fark yoktur [$\chi^2(2)=3,885$; $p=,143$; $p>0,05$]. Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı) ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı fark vardır [$\chi^2(2)=10,914$; $p=,004$; $p<0,05$]. Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı) ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=7,720$; $p=,021$; $p<0,05$]; Kimliği gizleme alt boyu ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı fark bulunmamıştır [$\chi^2(2)=3,653$; $p=,161$; $p>0,05$]. Toplam Puan (Bana Yapıldı) ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(2)=10,108$; $p=,006$; $p<0,05$].

4.2.12. Örneklem Grubunun Algılanan Arkadaş İlişkisi Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Tablo 33

Algılanan Arkadaş İlişkisi Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Okula Bağlanma	İyi	548	442,34	2	19,612	.000
	Orta	255	371,40			
	Kötü	29	324,74			
Arkadaşlara Bağlanma	İyi	548	486,49	2	152,228	.000
	Orta	255	298,90			
	Kötü	29	127,98			
Öğretmenlere Bağlanma	İyi	548	437,13	2	13,439	.001
	Orta	255	382,69			
	Kötü	29	324,05			
Toplam Bağlanma Puanı	İyi	548	459,62	2	58,115	.000
	Orta	255	345,44			
	Kötü	29	226,52			

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık Algılanan Arkadaş

İlişkisi değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Okula Bağlanma Alt boyutu ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=19,612$; $p=,000$; $p<0,05$]; arkadaşlara bağlanma alt boyutu ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=152,228$; $p=,000$; $p<0,05$]; öğretmenlere bağlanma alt boyutu ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=13,439$; $p=,001$; $p<0,05$]; Toplam bağlanma Puanı ile Algılanan Arkadaş İlişkisi değişkeni arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=58,115$; $p=,000$; $p<0,05$].

4.2.13. Örneklem Grubunun Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Tablo 34

Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım)	İlgili anlayışlı	- 632	392,51	2	28,124	.000
	Baskıcı otoriter	- 159	497,73			
	İlgisiz kayıtsız	- 41	471,24			
Kimliği Gizleme (Ben Yaptım)	İlgili anlayışlı	- 632	397,04	2	17,754	.000
	Baskıcı otoriter	- 159	477,36			

		İlgisiz	-	41	480,40			
		kayıtsız						
Siber	İlgili	-	631	398,72	2	20,030	.000	
Sahtecilik	anlayışlı							
(Ben Yaptım)	Baskıcı	-	159	485,30				
	otoriter							
	İlgisiz	-	41	413,22				
	kayıtsız							
Toplam Puan	İlgili	-	631	390,12	2	31,206	.000	
(Ben Yaptım)	anlayışlı							
	Baskıcı	-	159	503,61				
	otoriter							
	İlgisiz	-	41	474,61				
	kayıtsız							
Siber Dilsel	İlgili	-	632	387,25	2	42,696	.000	
Mağduriyet	anlayışlı							
(Bana	Baskıcı	-	159	498,34				
Yapıldı)	otoriter							
	İlgisiz	-	41	550,00				
	kayıtsız							
Kimliği	İlgili	-	632	397,69	2	17,360	.000	
Gizleme	anlayışlı							
(Bana	Baskıcı	-	159	468,87				
Yapıldı)	otoriter							
	İlgisiz	-	41	503,28				
	kayıtsız							

Siber	İlgili	-	632	390,92	2	36,233	.000
Sahtecilik	anlayışlı						
(Bana	Baskıcı	-	159	480,43			
Yapıldı)	otoriter						
	İlgisiz	-	41	562,88			
	kayıtsız						
Toplam Puan	İlgili	-	632	387,65	2	40,072	.000
(Bana	anlayışlı						
Yapıldı)	Baskıcı	-	159	495,71			
	otoriter						
	İlgisiz	-	41	554,04			
	kayıtsız						

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık “Anne Baba Tutumu” değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım) Alt boyutu ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı fark [$\chi^2(2)=28,124$; $p=,000$; $p<0,05$]; ‘kimliği gizleme (ben yaptım) alt boyutu ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı fark vardır [$\chi^2(2)=17,754$; $p=,000$; $p<0,05$]; Siber Sahtecilik (ben yaptım) alt boyutu ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı fark [$\chi^2(2)=20,030$; $p=,000$; $p<0,05$]; Toplam Puan (ben yaptım) ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı fark [$\chi^2(2)=31,206$; $p=,000$; $p<0,05$]; Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı) ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı fark vardır [$\chi^2(2)=42,696$; $p=,000$; $p<0,05$]. Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı) ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=36,233$; $p=,000$; $p<0,05$]; Kimliği gizleme alt boyu ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=17,360$; $p=,000$; $p<0,05$]. Toplam Puan (Bana Yapıldı) ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$\chi^2(2)=40,072$; $p=,000$; $p<0,05$].

4.2.14. Örneklem Grubunun Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Tablo 35

Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	n	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
Okula Bağlanma	İlgili - anlayışlı	632	431,42	2	10,963	.004
	Baskıcı - otoriter	159	361,65			
	İlgisiz - kayıtsız	41	399,28			
Arkadaşlara Bağlanma	İlgili - anlayışlı	632	429,43	2	7,987	.018
	Baskıcı - otoriter	159	379,76			
	İlgisiz - kayıtsız	41	359,70			
Öğretmenlere Bağlanma	İlgili - anlayışlı	632	431,23	2	10,263	.006
	Baskıcı - otoriter	159	375,00			
	İlgisiz - kayıtsız	41	350,41			
Toplam Bağlanma Puanı	İlgili - anlayışlı	632	434,48	2	14,737	.001
	Baskıcı - otoriter	159	358,70			
	İlgisiz - kayıtsız	41	363,56			

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan bireylerin **Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanlar** arasındaki farklılık Anne Baba Tutumu değişkenine bağlı olarak “*Kruskal Wallis H Testi*” ile incelenmiştir. Okula Bağlanma Alt boyutu ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=10,963$; $p=,018$; $p<0,05$]; arkadaşlara bağlanma alt boyutu ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=7,987$; $p=,018$; $p<0,05$]; öğretmenlere bağlanma alt boyutu ile Anne Baba Tutumu değişkeni arasında anlamlı [$\chi^2(2)=10,263$; $p=,006$; $p<0,05$]; Toplam bağlanma Puanı ile Algılanan Anne Baba Tutumu arasında anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2(2)=14,737$; $p=,001$; $p<0,05$].

4.2.15. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar

Tablo 36

Anne Baba Tutumu Değişkenine Göre Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

	Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım)	Kimliği Gizleme (Ben Yaptım)	Siber Sahtecilik (Ben Yaptım)	Toplam Puan (Ben Yaptım)	Siber Dilsel Mağduriyet	Kimliği Gizleme (Bana Yapıldı)	Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı)	Toplam Puan (Bana Yapıldı)	Okula Bağlanma	Arkadaşlara Bağlanma	Öğretmenlere Bağlanma	Toplam Bağlanma Puanı
Siber Dilsel Zorbalık (Ben Yaptım)	1											
Kimliği Gizleme (Ben Yaptım)	,513**	1										
Siber Sahtecilik (Ben Yaptım)	,646**	,475**	1									
Toplam Puan (Ben Yaptım)	,863**	,805**	,770**	1								

Siber Dilsel Mağduriyet (Bana Yapıldı)	,640**	,355**	,437**	,582**	1								
Kimliği Gizleme (Bana Yapıldı)	,370**	,466**	,362**	,494**	,533**	1							
Siber Sahtecilik (Bana Yapıldı)	,493**	,351**	,557**	,535**	,653**	,613**	1						
Toplam Puan (Bana Yapıldı)	,584**	,459**	,510**	,631**	,848**	,821**	,855**	1					
Okula Bağlanma	-,249**	-,183**	-,206**	-,263**	-,152**	-,069*	-,112**	-,145**	1				
Arkadaşlara Bağlanma	-,095**	-,114**	-,127**	-,128**	-,082**	-,064	-,105**	-,106**	,408**	1			
Öğretmenlere Bağlanma	-,234**	-,174**	-,159**	-,240**	-,168**	-,079*	-,136**	-,165**	,641**	378**	1		
Toplam Bağlanma Puanı	-,250**	-,194**	-,199**	-,267**	-,177**	-,092**	-,149**	-,179**	,882**	,653**	,848**	1	

* $p < .05$, ** $p < .01$

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan bireylerin Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinden aldıkları puanlar ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği ve bu ölçeklerin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayıları verilmiştir. Bu katsayılar Spearman sıra farkları Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir.

- Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (Ben Yaptım) ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği toplam puanları arasında negatif yönde bir ilişki vardır. örneklem grubunu oluşturan bireylerin Zorbalık düzeyi artarken ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği toplam puanları azalmaktadır. Korelasyon katsayısı $-,267$ bulunmuştur.

- Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği toplam puanları arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Örneklem grubunu oluşturan bireylerin Mağduriyet düzeyi artarken ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği toplam puanları azalmaktadır. Korelasyon katsayısı $-,179$ bulunmuştur.

- Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (Ben Yaptım) ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği 'Okula Bağlanma' alt boyutu arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Örneklem grubunu oluşturan bireylerin Zorbalık düzeyi artarken ile okula bağlanma puanları azalmaktadır. Korelasyon katsayısı $-,263$ bulunmuştur.

- Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği 'Okula Bağlanma' puanları arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Örneklem grubunu oluşturan bireylerin Mağduriyet düzeyi artarken ile okula bağlanma puanları azalmaktadır. Korelasyon katsayısı $-,145$ bulunmuştur.

- Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (Ben Yaptım) ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği 'Arkadaşlara Bağlanma' alt boyutu arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Örneklem grubunu oluşturan bireylerin Zorbalık düzeyi artarken ile arkadaşlara bağlanma puanları azalmaktadır. Korelasyon katsayısı $-,128$ bulunmuştur.

- Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği 'Arkadaşlara Bağlanma' puanları arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Örneklem grubunu oluşturan bireylerin Mağduriyet düzeyi artarken ile arkadaşlara bağlanma puanları azalmaktadır. Korelasyon katsayısı $-,106$ bulunmuştur.

- Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (Ben Yaptım) ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği 'Öğretmenlere Bağlanma' alt boyutu arasında negatif yönde bir ilişki vardır.

Örneklem grubunu oluşturan bireylerin Zorbalık düzeyi artarken ile öğretmenlere bağlanma puanları azalmaktadır. Korelasyon katsayısı -,240 bulunmuştur.

- Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (Bana Yapıldı) ile Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği 'Öğretmenlere Bağlanma' puanları arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Örneklem grubunu oluşturan bireylerin Mağduriyet düzeyi artarken ile öğretmenlere bağlanma puanları azalmaktadır. Korelasyon katsayısı -,165 bulunmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular, problem cümlesi ve alt problemler doğrultusunda ortaya konmuş ve tartışılmıştır. Elde edilen sonuçlar ışığında yorum ve önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Problem Cümlesine İlişkin Yorumlar

Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda şu bilgilere ulaşılmıştır:

Siber zorbalık ile okula bağlanma arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur; siber zorbalık düzeyi arttıkça okula bağlanma düzeyinin azaldığı görülmüştür. Ayrıca siber zorbalık ile ‘okula bağlanma’, ‘öğretmene bağlanma’ ve ‘arkadaşlara bağlanma’ alt boyutları arasında da negatif yönde bir ilişki vardır; siber zorbalık düzeyi arttıkça okula, öğretmene ve arkadaşlara bağlanma düzeyleri ayrı ayrı azalmaktadır.

Aynı ilişki siber mağduriyet ile okula bağlanma arasında da söz konusudur. Araştırma sonuçlarına göre her iki değişken arasında negatif yönde bir ilişki vardır; siber mağduriyet düzeyi arttıkça okula bağlanma düzeyinin azaldığı görülmüştür. Ayrıca siber mağduriyet ile ‘okula bağlanma’, ‘öğretmene bağlanma’ ve ‘arkadaşlara bağlanma’ alt boyutları arasında da negatif yönde bir ilişki vardır; siber mağduriyet düzeyi arttıkça okula, öğretmene ve arkadaşlara bağlanma düzeyleri ayrı ayrı azalmaktadır.

5.1.2. Alt Problemlere İlişkin Yorumlar

5.1.2.1 Cinsiyet ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinin ‘siber zorbalık’ boyutundan alınan sonuçlara baktığımızda genel olarak cinsiyet ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Siber zorba davranışlarının erkekler tarafından daha fazla yapıldığı görülmüştür. Ölçeğin alt boyutlarından alınan puanlara baktığımızda, erkeklerin yine daha fazla siber dilsel zorbalıkta bulunduğu, internette kimliğini daha fazla gizlediği ve daha fazla siber sahtecilik davranışlarında bulunduğu görülmüştür.

‘Siber mağduriyet’ boyutundan alınan sonuçlara bakıldığında cinsiyet ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; yine erkeklerin siber mağduriyet yaşama düzeylerinin kızlara göre daha fazla olduğu görülmüştür. Siber mağduriyet ile ilgili alt boyutlardan alınan sonuçlara baktığımızda da, erkeklerin daha fazla siber-dilsel zorbalığa ve siber sahteciliğe maruz kaldığı görülmektedir. Bununla birlikte siber zorbanın kimliğini gizlemesi ile siber mağduriyet cinsiyeti arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Ayrıca cinsiyet ile okula bağlanma arasındaki ilişkiye baktığımızda anlamlı bir ilişki bulunmuş; kızların erkeklere göre okula bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca kız öğrencilerin okula, öğretmenlere ve arkadaşlara bağlanma alt boyutlarında da bağlanma düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

5.1.2.2. Sınıf Düzeyi ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinin ‘siber zorbalık’ boyutundan alınan sonuçlara baktığımızda genel olarak sınıf düzeyi ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre siber zorbalık davranışlarını en fazla 10. sınıf öğrencilerinin, en az 12. sınıf öğrencilerinin yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 11. sınıf öğrencilerin

siber dilsel zorbalığı; 10. sınıf öğrencilerin kimliği gizleme davranışını ve yine 11. sınıf öğrencilerin siber sahtecilik davranışını daha fazla yaptıkları görülmüştür.

‘Siber mağduriyet’ boyutundan alınan sonuçlara bakıldığında sınıf düzeyi ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; siber zorbalıkta olduğu gibi yine en fazla siber mağduriyete 10. sınıf öğrencileri, en az ise 12. sınıf öğrencileri maruz kalmışlardır. Siber mağduriyet ile ilgili alt boyutlardan alınan sonuçlara baktığımızda da 10. Sınıf öğrencilerinin siber sahteciliğe daha fazla maruz kaldıkları ve siber zorbanın kimliğini gizlemesi durumu ile daha fazla karşılaştıkları görülmüştür. Siber-dilsel zorbalığa maruz kalma ile sınıf düzeyi arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ayrıca sınıf düzeyi ile genel olarak okula bağlanma arasındaki ilişkiye baktığımızda anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

5.1.2.3. Akademik Başarı ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinin ‘siber zorbalık’ boyutundan alınan sonuçlara baktığımızda genel olarak akademik başarı düzeyi ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre siber zorbalık davranışlarını en fazla başarı düzeyi düşük olan öğrenciler yapmaktadır. Bununla birlikte yüksek başarı düzeyine sahip öğrenciler ikinci sırada en çok siber zorbalık davranışı sergileyen gruptur. Ayrıca siber sahtecilik davranışı da en fazla olarak en düşük akademik başarıya sahip öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Akademik başarı ile siber-dilsel zorbalıkta bulunma ve kimliğini gizleme davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

‘Siber mağduriyet’ boyutundan alınan sonuçlara bakıldığında akademik başarı düzeyi ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin en fazla siber mağduriyete; yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerin ise en az siber mağduriyete maruz kaldıkları görülmüştür. Siber mağduriyet ile ilgili alt boyutlardan alınan sonuçlara baktığımızda da düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin siber-dilsel zorbalık ile siber sahtecilik davranışlarına daha fazla maruz kaldıkları görülmüştür. Akademik başarı ile siber zorbanın kimliğini gizlemesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Ayrıca akademik başarı ile genel olarak okula bağlanma arasındaki ilişkiye baktığımızda anlamlı bir ilişki bulunmuş; yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerin okula bağlanma düzeyleri daha fazla iken düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin daha az olduğu görülmüştür. Alt boyutlara baktığımızda benzer şekilde okula, öğretmenlere ve arkadaşlara bağlanma düzeylerinin yüksek akademik başarıya sahip öğrenciler olduğu tespit edilmiştir.

5.1.2.4. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinin ‘siber zorbalık’ boyutundan alınan sonuçlara baktığımızda sosyo-ekonomik düzey ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca sosyo-ekonomik düzey ile siber-dilsel zorbalık yapma, siber sahtecilik yapma ve kimliğini gizleme alt boyutları arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

‘Siber mağduriyet’ boyutundan alınan sonuçlara bakıldığında sosyo-ekonomik düzey ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; ailesi orta halli sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin daha fazla siber mağduriyete maruz kaldıkları görülmüştür. Ayrıca aynı grup öğrencilerin siber sahtecilik yaşama oranları daha fazladır. Sosyo-ekonomik düzey ile siber-dilsel mağduriyet ve kimliği gizleme alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Ayrıca sosyo-ekonomik düzey ile genel olarak okula bağlanma arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

5.1.2.5. İnternette Kimliğini Gizleme ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinin ‘siber zorbalık’ boyutundan alınan sonuçlara baktığımızda genel olarak internette kimliğini gizleme ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

‘Siber mağduriyet’ boyutundan alınan sonuçlara bakıldığında internette kimliğini gizleme ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; kendisi de bazen

kimliğini gizlediğini belirten öğrenciler en fazla siber mağduriyete maruz kaldığı görülmüştür. Ayrıca aynı grup öğrencilerin siber-dilsel zorbalığa maruz kalma, siber sahtecilik yaşama ve kendilerine karşı kimliğin gizlenmesi durumlarını da en fazla yaşamışlardır.

Ayrıca internette kimliğini gizleme davranışı ile genel olarak okula bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

5.1.2.6. Arkadaşlık İlişkileri ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinin ‘siber zorbalık’ boyutundan alınan sonuçlara baktığımızda genel olarak arkadaşlık ilişkileri algısı ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak arkadaşlık ilişkilerini iyi olarak nitelendiren öğrencilerin en fazla kimliğini gizleme davranışında bulunduğu görülmüştür.

‘Siber mağduriyet’ boyutundan alınan sonuçlara bakıldığında arkadaşlık ilişkileri ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; arkadaşlık ilişkilerini kötü olarak değerlendiren öğrencilerin daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıkları görülmüştür. Siber mağduriyet ile ilgili alt boyutlardan alınan sonuçlara baktığımızda da arkadaşlık ilişkileri kötü olan öğrencilerin daha fazla siber-dilsel zorbalığa maruz kaldığı; kendilerine karşı kimliğini gizleme davranışlarının daha fazla olduğu ve daha fazla siber sahtecilik yaşadıkları görülmüştür.

Ayrıca arkadaşlık ilişkileri algısı ile genel olarak okula bağlanma arasındaki ilişkiye baktığımızda anlamlı bir ilişki bulunmuş; arkadaşlık ilişkilerini iyi olarak değerlendiren öğrencilerin okula bağlanma düzeyleri daha yüksek tespit edilmiştir. Alt boyutlara baktığımızda benzer şekilde okula, öğretmenlere ve arkadaşlara bağlanma düzeylerinin iyi arkadaşlık ilişkilerine sahip öğrencilerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

5.1.2.7. Anne-baba Tutumu ile Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet ve Okula Bağlanma Arasındaki İlişki

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinin ‘siber zorbalık’ boyutundan alınan sonuçlara baktığımızda genel olarak anne-baba tutumları ile siber zorbalık arasında anlamlı bir

ilişki bulunmuştur. Buna göre anne-baba tutumlarını ‘ilgisiz-kayıtsız’ olarak değerlendiren öğrenciler siber zorbalık davranışlarını en fazla, ‘ilgili-anlayışlı’ olarak değerlendiren öğrenciler ise siber zorbalık davranışlarını en az sergilemektedir. Benzer şekilde siber-dilsel zorbalık, siber sahtecilik ve kimliğini gizleme alt boyutlarında da baskıcı-otoriter aileye sahip öğrencilerin daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir.

‘Siber mağduriyet’ boyutundan alınan sonuçlara bakıldığında anne-baba tutumları ile siber mağduriyet arasında da aynı doğrultuda anlamlı bir ilişki bulunmuş; ilgisiz-kayıtsız aileye sahip öğrencilerin siber mağduriyeti daha fazla yaşarken, ilgili-anlayışlı aileye sahip öğrencilerin ise daha az yaşadığı görülmüştür. Siber-dilsel zorbalığa maruz kalma, siber sahtecilik yaşama kendilerine karşı kimliğin gizlenmesi alt boyutlarında da durum aynı şekildedir.

Ayrıca anne-baba tutumları ile genel olarak okula bağlanma arasındaki ilişkiye baktığımızda anlamlı bir ilişki bulunmuş; ilgili-anlayışlı anne-baba tutumuna sahip öğrencilerin okula bağlanma düzeyleri en fazla iken; baskıcı-otoriter aile tutumuna sahip öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin en az olduğu görülmüştür. Alt boyutlara baktığımızda benzer şekilde okula, öğretmenlere ve arkadaşlara bağlanma düzeylerinin ilgili-anlayışlı aile tutumuna sahip öğrencilerde en yüksek olduğu; baskıcı-otoriter aile tutumuna sahip öğrenciler en düşük okul bağlanma düzeyine sahip iken, ilgisiz-kayıtsız aile tutumuna sahip öğrencilerin ise en düşük arkadaşlara ve öğretmenlere bağlanma düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Yapılan araştırmalar dikkate alındığında siber zorbalık olgusunu, eğitim hayatını da önemli ölçüde etkileyen ciddi bir sorun olarak değerlendirmek gerektiği açıktır. Bu açıdan bakıldığında bu sorunun yaygınlığının azaltılması amacına dönük tedbir ve müdahalelerin de önemi büyüktür.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu önerilerden bahsetmek mümkündür:

Siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimleri okul bağlılığını etkileyen unsurlardan birisidir. Dolayısıyla eğitimin çıktılarına yönelik doğrudan etkilerinden söz etmek de mümkündür.

Kötü arkadaşlık ilişkilerine sahip öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet yaşamış olması ve kendilerini daha az okula bağlı hissetmeleri, sağlıklı arkadaşlık ilişkilerinin bu mağduriyeti azaltabileceği ve okul ile bağını güçlendirebileceği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultuda siber zorbalığın önlenmesi amacıyla düzenlenecek çalışmaların önemli bir ayağı da sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kurabilme becerisi kazandırmak olmalıdır.

Sınıf düzeyi açısından baktığımızda 10. sınıf öğrencilerinin daha fazla siber zorbalık davranışlarında bulundukları ve daha fazla siber mağduriyet yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Akademik süreçlere olumsuz etkisi değerlendirildiğinde, henüz eğitim ve meslek kariyerlerini net olarak planlayamamış bu öğrencilerin karşı karşıya oldukları ciddi sorunlardan birisinin siber zorbalık olgusu olduğunu söyleyebiliriz. Bu doğrultuda, okul yönetimleri, rehberlik servisleri, rehberlik araştırma merkezleri vb. resmi kurum ve birimler ailelerin desteğini de alarak tedbirler almalı, gerekli eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerini planlamalıdır. 12. sınıflarda bu sorunların en az düzeyde görülmesi, üniversite sınavlarına hazırlanma, gelecek ve kariyer planları yapma, yaşa bağlı olarak daha olgun ve mantıklı düşünebilme gibi nedenlerle açıklanabilir. Buradan hareketle alınabilecek diğer tedbirlerle birlikte 10. sınıf öğrencileri için gelecek ve kariyer planlamasına yönelik meşguliyetler sağlamak da siber zorbalık davranışının azaltılmasında etkili olabilir.

Akademik başarı düzeyi düşük öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerinin fazla olduğu, okula bağlanma düzeylerinin ise daha az olduğu görülmüştür. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin devamsızlık, akademik başarısızlık, okulda uyumsuz davranışlar gibi olumsuz sonuçlara öncülük edebilmesi sebebiyle, siber zorbalık ve mağduriyeti önlemeye yönelik çalışmalarda öğrencilerin akademik başarılarını artırıcı ve okul ortamına uyumu güçlendirici tedbir ve etkinliklere de yer verilmelidir.

Orta hal ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarının daha fazla siber mağduriyet yaşamaması, araştırmada veri elde edilmemekle ve üzerinde detaylı incelemeye ihtiyaç duymakla birlikte anne ve babanın birlikte ve uzun mesaili işlerde çalışıyor

olabileceğini ve çocukları üzerindeki kontrollerinin daha az olabileceğini akla getirmektedir. Bu önkabul doğrultusunda, bu ailelere bilinçli internet kullanımı konusunda eğitimler verilebilir, okulda rehberlik servisi aracılığıyla grup rehberliği faaliyetleri düzenlenebilir ve resmi devlet organları tarafından çocuklu ailelerin iş ve mesai süreleri konusunda düzenlemeler yapılabilir.

Aile tutumları açısından baktığımızda ilgisiz-kayıtsız ailelerin çocuklarının hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet deneyimlerinin daha fazla olduğunu; ayrıca ilgili anlayışlı ailelerin çocuklarının okula bağlanma düzeyleri daha yüksek iken, baskıcı-otoriter ailelerin çocuklarının ise en düşük düzeyde olduğunu görüyoruz. İlgisiz-kayıtsız aile çocuklarının bu ilgisizlik sebebiyle problemleri davranışlara yönelmiş olabileceğini, otoriter ailelerin ise çocuklarının okul motivasyonlarını düşürdüklerini söyleyebiliriz. Bu doğrultuda, ailelere farklı tutumlar ve bunların ergenler üzerindeki olası sonuçları hakkında farkındalık kazandırmak için eğitimler verilebilir, ergenler ile de bireysel ve grup halinde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yürütülebilir.

Bunlardan başka genel olarak, siber zorbalık davranışların önlenmesi kapsamında, okul ve aile düzeyindeki müdahalelerden başka Milli Eğitim Bakanlığı düzeyinde politikalar geliştirilebilir. Çocuk ve ergenlerin bilinçli teknoloji kullanımı, internet bağımlılığı ve bağımlılık ile mücadele, siber zorbalık davranışlarına karşı kendini koruyabilme becerileri, yardım istenebilecek kişi ve kurumlar konularında yerel ve ulusal düzeyde öğretmen, öğrenci ve aile eğitimleri planlanabilir. Bu planlamalarda yazılı ve görsel medya desteği sağlanabilir.

5.2.2. Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu araştırmada siber zorbalık ve mağduriyet ile okula bağlanma düzeyi arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiş; 10. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet deneyimlerinin daha fazla olduğu görülmüş ancak sınıf düzeyi ile okula bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Öğrencilerin hazır bulunuşluk, okuldaki akademik ve sosyal ortama uyum sağlama, akademik yük ve üst öğrenim kurumlarına hazırlanma gibi etkenler açısından okula yükledikleri anlam ve hissettikleri bağlılığın sınıf düzeylerine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmesi muhtemel gözükmektedir.

Sınıf düzeylerinde okul bağıllığını etkileyen faktörlerin tespitine katkısı açısından bu yöndeki araştırmalar faydalı olabilir.

Akademik başarı düzeyi en düşük öğrencilerin daha fazla siber zorbalık davranışlarında bulunması sonucunun yanında, en çok bu davranışlarda bulunan ikinci grup olarak yüksek başarılı öğrencilerin gelmesi yeniden test edilebilir ve benzer sonuçlar alınması durumunda sebepler üzerinde incelemeler yapılabilir.

Bu araştırmada ekonomik durum ile siber zorbalık ve okula bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Teknolojik imkânlara erişim, maliyetini karşılayabilme, anne-babanın çalışma durumu doğrultusunda ergenin takibinin yapılıp yapılamaması, hissedilebilecek ekonomik ihtiyaç sebebiyle siber ortamlar üzerinden problemli davranışlara yönelebilmek gibi durumlar dikkate alındığında ekonomik durum ile siber zorbalık; okul ihtiyaçlarını yeterince karşılayabilme, maliyet gerektiren etkinliklere aktif katılım, akran gruplarına katılabilme, konforlu bir eğitim süreci gibi durumlar açısından da ekonomik durum ile okula bağlanma değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olması olasılığı değerlendirilmelidir. Bu konuya yönelik detaylı araştırmalar alanyazına katkı sağlayabilir.

Araştırmada arkadaşlık ilişkileri ile siber zorbalık davranışları arasında ilişki tespit edilememiştir. Arkadaşlık ilişkilerinin problemli davranışa sürüklenme veya alıkoyma etkileri düşünüldüğünde klasik zorbalıkta olduğu gibi arkadaşlık ilişkileri ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki olması olasılığı kuvvetli gözükmektedir. Bu durum, benzer araştırmalarla tekrar test edilebilir.

Bunlardan başka şu genel önerilerde de bulunulabilir: Küçük gruplarla deneysel çalışmalar yapmak, derin incelemeler yapmayı ve detaylı sonuçlar elde etmeyi kolaylaştırabilir. Ayrıca araştırmada elde edilen veriler hedef gruptan ölçekler aracılığıyla öz bildirime dayalı olarak elde edilmiş verilerdir. İnternet kullanım süresi, anne baba tutumları, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, akademik başarı konularında daha sağlıklı verilerin elde edilmesi, araştırmaların daha verimli sonuçlara ulaşmasını sağlayacaktır. Bu konularda, bireysel görüşme veya psiko-eğitim çalışmaları yapılması; aile, öğretmen ve akran geribildirimleri ile desteklenmesi daha sağlıklı verilere ulaşmayı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

Akgül, G. (2018). *Ergenlerde gelişimsel değişkenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkisinin incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 514292)

Akman, S. (2013). Lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları ile okula bağlılık duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 333753).

Altundağ, Y. (2018). *Lise rehber öğretmenlerine yönelik tüm okul yaklaşımına dayalı sanal zorba farkındalığı ve sanal zorbalıkla başa çıkma stratejilerini kazandırma programının etkililiği* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 518264)

Arastaman, G. (2006). *Ankara ili lise birinci sınıf öğrencilerinin okula bağlılık durumlarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 205163).

Arıcak, O. T., Siyanhan S, Uzunhasanoğlu A, Sarıbeyoğlu S, Çıplak S, Yılmaz N. ve Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 11(3), 253-261. doi: 10.1089/cpb.2007.0016

Arıcak, O.T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184. Erişim adresi:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.470.8432&rep=rep1&type=pdf>

Arıcak, O. T. (2011). Siber zorbalık: gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, 2 (6), 10-12.

Arıcak, O. T., Tanrikulu, T. ve Kınay, H. (2012). Siber mağduriyet ölçeğinin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11, 1-6. Erişim adresi: http://mjer.penpublishing.net/makale_indir/336

Ayas T. ve Horzum, M.B. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma düzeylerinin okul türü ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama* 10(20), 139-159. Erişim adresi: <http://docplayer.biz.tr/docview/26/8520402>

- Ayas T. ve Horzum, M.B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *Elementary Education Online*, 11 (2), 369-380. Erişim adresi: <http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/1500/1356>
- Bamford, A. (2004, Eylül). Cyberbullying. *AHISA Pastoral Care National Conference*, Melbourne.
- Bozkurt, H. (2013). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarının, bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 263469).
- Belsey, B. (t.y.). *The world's first definition of cyberbullying*. Erişim adresi: <http://www.cyberbullying.ca/>
- Beran, T. ve Li, Q. (2005). Cyber harassment: a study of new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277. doi: 10.2190/8YQM-B04H-PG4D-BLLH
- Beran, T. ve Li, Q. (2007). The relationship between cyberbullying and school bullying. *Journal of Student Wellbeing*, 1(2), 15-33. doi: 10.21913/JSW.v1i2.172
- Betts, L. R., Spenser, K. A., ve Gardner, S. E. (2017). Adolescents' involvement in cyber bullying and perceptions of school: the importance of perceived peer acceptance for female adolescents. *Sex Roles*, 77(4) 471-481. doi: 10.1007/s11199-017-0742-2
- Bilge, F., Dost, M. T. ve Çetin, B. (2014). Lise öğrencilerinde tükenmişliği ve okul bağlılığını etkileyen faktörler: çalışma alışkanlıkları, yetkinlik inancı ve akademik başarı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 14(5). doi: 10.12738/estp.2014.5.1727
- Bingöl, N. (2013). *Lise öğrencilerinin siber zorba ve mağdur olma davranışları ile yakın sosyal çevrelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 333769).
- Borofsky, L. A., Kellerman, I., Baucom, B., Oliver, P. H. ve Margolin, G. (2013). Community violence exposure and adolescents' school engagement and academic achievement over time. *Psychology of Violence*, 3(4), 381-395. doi: 10.1037/a0034121
- Burnukara, P. (2009). *İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 258361).

- Calvete, E., Orue, I., Estévez, A., Villardón, L. ve Padilla, P. (2010). Cyberbullying in adolescents: modalities and aggressors' profile. *Computers in Human Behavior* 26, 1128-1135. doi: 10.1016/j.chb.2010.03.017
- Can, S. (2013). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin okula bağlılık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 230928).
- Chapman, R. L., Buckley, L., Sheehan, M. C., Shochet, I. M. ve Romaniuk, M. (2011). The impact of school connectedness on violent behavior, transport risk-taking behavior, and associated injuries in adolescence, *Journal of School Psychology*, 49, 399-410. doi: 10.1016/j.jsp.2011.04.004
- Chase, P., Hilliard, L., John Geldhof, G., Warren, D. ve Lerner, R. (2014). Academic achievement in the high school years: The changing role of school engagement. *Journal of Youth & Adolescence*, 43(6), 884-896. doi: 10.1007/s10964-013-0085-4
- Connell, J. P. ve Wellborn, J. G. (1991). Competence, autonomy and relatedness: A motivational analysis of self-system processes. *Journal of Personality and Social Psychology* 65. Erişim adresi: <http://drjameswellborn.com/wp-content/uploads/2017/10/Connel-and-Wellborn-Chapter.pdf>
- Çetin, B., Eroğlu, Y., Peker, A., Akbaba, S. ve Pepsoy, S. (2012). The investigation of relationship among relational-interdependent self-construal, cyberbullying, and psychological disharmony in adolescents: An investigation of structural equation modelling. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12 (2), 646-653. Erişim adresi: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/EJ981810.pdf>
- Çetin, B., Yaman, E. ve Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computer & Education*, 57(4), 2261-2271. doi: 10.1016/j.compedu.2011.06.014
- Çubukcu, A., ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-174. Erişim adresi: http://www.academia.edu/download/33431503/Majer_cubukcu_and_bayzan.pdf

- David-Ferdon, C. ve Hertz, M. F. (2007). Electronic media, violence, and adolescents: An emerging health problem. *Journal of Adolescent Health*, 41, 1-5. doi: 10.1016/j.jadohealth.2007.08.020
- Dehue, F., Bolman, C. ve Völlink, T. (2008). Cyberbullying: Youngsters' experiences and parental perception. *CyberPsychology & Behavior*, 11(2), 217-223. doi: 10.1089/cpb.2007.0008
- Dilber, Y. (2013). *Ergenlerde görülen siber zorba/mağdur yaşantılarının utanç/suçluluk ve intikam duyguları çerçevesinde incelenmesi: Bursa ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 349467).
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1291-1325. Erişim adresi: <http://docplayer.biz.tr/docview/27/10441677>
- Dilmaç, B. & Aydoğan, D. (2010). Parental attitudes as a predictor of cyberbullying among primary school children. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 4(7), 132-136. Erişim adresi : <http://www.waset.org/publications/3406>
- Dombrowski, S. C., LeMasney, J. W., Ahia, C. E., ve Dickson, S. A. (2004). Protecting children from online sexual predators: technological, psychoeducational, and legal considerations. *Professional Psychology: Research and Practice*, 35(1), 65. doi: 10.1037/0735-7028.35.1.65
- Dooley, J. J., Pyzalski, J., ve Cross, D. (2009). Cyberbullying versus face-to-face bullying. *The Journal of Psychology*, 217(4), 182-188. doi: 10.1027/0044-3409.217.4.182
- Duy, B., ve Yıldız, M. A. (2014). Farklı zorbalık statüsüne sahip erinlerde okula bağlanma ve yalnızlık. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 173-178. doi: 10.15390/EB.2014.2435
- Eith, C. (2005). *Delinquency, schools, and the social bond*. M. McShane ve diğerleri (Ed.), New York: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Erbiçer, E. S. (2017). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin sosyal uyuma ve bazı kişisel değişkenlere göre incelenmesi*. YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 481949)
- Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). A new face of peer bullying: Cyber bullying. *Journal of Euroasian Educational Research*, 27, 31-42. Erişim adresi:

https://www.researchgate.net/publication/324476306_Akran_Zorbaliginin_Yeni_Yuzu_Siber_Zorbalik_Cyber_Bullying_A_New_Face_of_Peer_Bullying/download

Eroğlu, Y. & Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: Yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-20. Erişim adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423868091.pdf>

Finn, J.D. (1989). Withdrawing from school. *Review of Educational Research*, 59(2), 117-142. doi: 10.3102/00346543059002117

Finn, J.D. ve Voelkl, K.E. (1993). School characteristics related to student engagement. *Journal of Negro Education*, 62(3), 249-268. doi: 10.2307/2295464

Fredricks, J.A., Blumenfeld, P.C. ve Paris, A.H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74, 59-109. doi: 10.3102/00346543074001059

Frey, A., Ruchkin, V., Martin, A., ve Schwab-Stone, M. (2009). Adolescents in transition: School and family characteristics in the development of violent behaviors entering high school. *Child Psychiatry & Human Development*, 40(1), 1-13. doi: 10.1007/s10578-008-0105-x

Gardella, J. H., Fisher, B. W. ve Teurbe-Tolon, A. R. (2017). A systematic review and meta-analysis of cyber-victimization and educational outcomes for adolescents. *Review of Educational Research*, 87(2), 283-308. doi: 10.3102/0034654316689136

Garvik, M., Idsoe, T. ve Bru, E. (2014). Depression and school engagement among Norwegian upper secondary vocational school students. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 58(5), 592-608. doi: 10.1080/00313831.2013.798835

Gillen-O'Neel, C. ve Fuligni, A. (2013). A longitudinal study of school belonging and academic motivation across high school. *Child Development*, 84(2), 678-692. doi: 10.1111/j.1467-8624.2012.01862.x

Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29, 1-29. doi: 10.1080/01639620701457816

Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2013). Social influences on cyberbullying behaviors among middle and high school students. *J Youth Adolescence*, 42, 711-722. doi: 10.1007/s10964-012-9902-4

- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2014). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying* (second edition). California, United States: Corwin Press.
- Herring, S. C. (2002). Cyber Violence: Recognizing and Resisting Abuse in Online Environments. *Asian Women*, 14, 187-212. doi: 10.17501/wcws.2016.1101
- Hooper, D., Coughlan, J., ve Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60. doi: 10.21427/D7CF7R
- Hu, L. T., ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55. doi: 10.1080/10705519909540118
- İlgar, M. Z. ve Parlak, K. (2014). Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin okula bağlılık, öz bilinç ve girişimcilik özellikleri arasındaki ilişki. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 211-241. Erişim adresi: <https://hdl.handle.net/20.500.12436/136>
- Jimerson, S. R., Campos, E. ve Greif, J. L. (2003). Toward an understanding of definitions and measures of school engagement and related terms. *The California School Psychologist*, 8(1), 7-27. doi: 10.1007/BF03340893
- Juvonen, J. ve Gross, E. F. (2008). Extending the school grounds? Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School Health*, 78(9), 496-505. doi: 10.1111/j.1746-1561.2008.00335.x
- Kalaycı, H. ve Özdemir, M. (2013). Lise öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin algılarının okul bağlılıkları üzerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 293-315. Erişim adresi: <http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078370>
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler* (32. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Kaşıkçı, D. N., Çağıltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E. ve Ogan, C. (2014). *Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı*. Eğitim ve Bilim, 39(171), 230-243. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/1867/645>

- Kaya, M., ve Savrun, B. M. (2015). Ortaöğretime geçiş sistemi ortak sınavlarına girecek ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin bağlanma stilleri ile sınav kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Yeni Symposium*, 53 (3), 32-42. doi: 10.5455/NYS.20151215070858
- Kepenekçi, Y. K., ve Çinkır, Ş. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 236-253. Erişim adresi: <http://kuey.net/index.php/kuey/article/view/448/271>
- Kiriakidis, S. P. ve Kavoura A. (2010). Cyberbullying a review of the literature on harassment through the internet and other electronic means. *Family and Community Health*, 33: 82-93. doi: 10.1097/FCH.0b013e3181d593e4
- Kowalski, R. M. ve Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 22-30. doi: 10.1016/j.jadohealth.2007.08.017
- Kowalski, R. M. ve Limber, S. P. (2012). Traditional bullying as a potential warning sign of cyberbullying. *School Psychology International*, 33(5), 505-519. doi: 10.1177/0143034312445244
- Kuş, Z. ve Karatekin, K. (2009). Öğrencilerin okul ortamında kurallara uygun davranma yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 183-196. Erişim adresi: http://kefad.ahievran.edu.tr/InstitutionArchiveFiles/f44778c7-ad4a-e711-80ef-00224d68272d/d1a3a581-af4a-e711-80ef-00224d68272d/Cilt10Sayi1/JKEF_10_1_2009_183_196.pdf
- Langos, C. (2012). Cyberbullying: The challenge to define. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 15(6), 285-289. doi: 10.1089/cyber.2011.0588
- Lenhart, A. (2007), Cyberbullying and online teens. *Pew Internet & American Life Project*. Erişim adresi: <https://www.pewinternet.org/2007/06/27/cyberbullying/>
- Li, Q., Beran, T. (2005). Cyber harassment: A Study of new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277. doi: 10.2190/8YQM-B04H-PG4D-BLLH
- Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435-454.

- Li, Q. (2008) A cross cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research*, 50 (3), 223-234.
- Maddox, S. J. ve Prinz, R. J. (2003). School bonding in children and adolescents: Conceptualization, assessment, and associated variables. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6(1), 31-49.
- Makri-Botsari, E. ve Karagianni, G. (2014). Cyberbullying in Greek adolescents: The role of parents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 3241-3253
- Millings, A., Buck, R., Montgomery, A., Spears, M. ve Stallard, P. (2012). School connectedness, peer attachment, and self-esteem as predictors of adolescent depression, *Journal of Adolescence*, 35, 1061-1067.
- Murray, C. ve Greenberg, M. (2000). Children's relationship with teachers and bonds with school: An investigation of patterns and correlates in middle childhood. *Journal of School Psychology*, 38, 423-445.
- Notten, N. ve Nikken, P. (2016). Boys and girls taking risks online: A gendered perspective on social context and adolescents' risky online behavior. *New Media & Society*, 18(6), 966-988.
- Olweus, D. 2003. A Profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60(6), 12-17.
- Özbay, A. (2013). *Ergenlerde siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 333777).
- Özel, S. (2013). *Lise öğrencileri arasında siber zorbalık, siber mağduriyet, depresyon ve benlik saygısı ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 333779).
- Özer, G. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık yaşama düzeyleri ile siber zorbalığın öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğrencilerin siber zorbalıkla baş etme stratejileri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 429501)
- Özgök, A. (2013). *Ortaokul öğrencilerinde okula aidiyet duygusunun arkadaşlara bağlılık düzeyinin ve empatik sınıf atmosferi algısının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 330161).

- Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 336039)
- Peker, A., Eroğlu, Y. ve Çitemel, N. (2012a). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 205-221.
- Patchin, J. W. ve Hinduja, S. 2006. Bullies move beyond the schoolyard a preliminary look at cyberbullying. *Youth violence and juvenile justice*, 4(2), 148-169.
- Patchin, J. W. ve Hinduja, S. (2010a). Cyberbullying and self-esteem. *Journal of School Health*, 80(12), 614-621.
- Patchin, J. W. ve Hinduja, S. (2010b). Traditional and nontraditional bullying among youth: a test of general strain theory. *Youth & Society*, 43(2), 727-751.
- Pekşen-Süslü, D. (2016) *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 447647)
- Savi, F. (2011). Çocuk ve ergenler için okula bağlanma ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 10(1), 80- 90.
- Savi-Çakar, F. (2011). School attachment and quality of life in children and adolescents of elementary school in Turkey. *Educational Research*, 1(9), 1465-1471.
- Savi-Çakar, F. ve Karataş Z. (2017) Adolescents' self-esteem, school anger and life satisfaction as predictors of their school attachment. *Education and Science*, 42(189), 121-136.
- Semerci, A. (2017). Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet Durumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285-1300.
- Seto, M. C., ve Eke, A. W. (2005). The criminal histories and later offending of child pornography offenders. *Sexual Abuse*, 17(2), 201-210.
- Shariff, S. 2005. Cyber-dilemmas in the new millennium: School obligations to provide student safety in a virtual school environment. *McGill Journal of Education/Revue des*

sciences de l'éducation de McGill, 40(3), 457-477. Erişim adresi: <http://mje.mcgill.ca/article/view/586/468>

Shin, R., Daly, B. ve Vera, E. (2007). The relationships of peer norms, ethnic identity, and peer support to school engagement in urban youth. *Professional School Counseling*, 10(4), 379-388.

Shochet, I. M. ve Smith, C. L. (2014). A prospective study investigating the links among classroom environment, school connectedness, and depressive symptoms in adolescents, *Psychology in the Schools*, 51(5), 480-492.

Silins, H. ve Mulford, B. (2004). Schools as learning organizations - effects on teacher leadership and student outcomes. *School Effectiveness and School Improvement*, 15, 443-466. doi: 10.1080/09243450512331383272

Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M. ve Tippett, N. (2006). An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying. *Unit for School and Family Studies, Goldsmiths College, University of London*. Erişim adresi: <https://static.lgfl.net/LgflNet/downloads/online-safety/LGfL-OS-Research-Archive-2006-Goldsmiths-Cyberbullying.pdf>

Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., ve Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.

Slonje, R., Smith, P. K. ve Frisen, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior*, 29, 26-32.

Slonje, R., ve Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying?. *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(2), 147-154.

Soydaş-Karlier, D. (2011). *Ergenlerde ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 308357).

Stewart, E. A. (2003). School social bonds, school climate and school misbehavior: A multilevel analysis. *Justice Quarterly*, 20, 575-604.

Strom, P.S. ve Strom, R. D. (2008). Cyberbullying by adolescents: a preliminary assessment. *The Educational Forum*, 70(1), 21-36.

- Stys, Y. (2004). *Beyond the schoolyard: Examining electronic bullying among canadian youth* (Master's Thesis). Carleton University. Erişim Adresi: https://curve.carleton.ca/system/files/etd/d47c35bb-1144-471f-b9f4-b66dfe834df7/etd_pdf/1ea6e78b9171a3ed63deffa4b70cd250/stys-beyondtheschoolyardexaminingelectronicbullying.pdf
- Taştan, N. ve Gökler, R. (2017). Öğrenci görüşlerine göre siber zorbalık ve okul tükenmişliği arasındaki ilişki. *Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 771-777. doi: 10.17719/jisr.20175434644
- Topçu, Ç., Yıldırım, A. ve Erdur-Bake, Ö. (2012). Cyber bullying at schools: what do Turkish adolescents think?. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 35(2), 139-151. doi: 10.1007/s10447-012-9173-5
- Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 395175)
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2013). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. Erişim adresi: <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13569>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2015). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18660>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2018). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819>
- Uslu, F. (2012). *İlköğretim okulu öğrencilerinin okula yönelik aidiyeti: Öğretmen-öğrenci ilişkisi, akran ilişkisi ve aile katılımının rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 313167)
- Ünal, H. ve Çukur ř. (2009, Ekim). *Arkadaş grubunun ve okula olan bağlılığın gençlerin şiddet algısına ve şiddet davranışlarına etkisi*. VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Vandebosch, H. ve Van Cleemput, K. (2008). Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters. *CyberPsychology & Behavior*, 11(4), 499-503.
- Vandebosch, H. ve Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New Media & Society*, 11(8), 1349-1371.

- Wachs, S., Wolf, K. D. ve Pan, C. C. (2012). Cybergrooming: Risk factors, coping strategies and associations with cyberbullying. *Psicothema*, 24(4), 628-633.
- Wang, J., Iannotti R. J. ve Nansel, T. R. (2009). School bullying among us adolescents: Physical, verbal, relational and cyber. *J Adolesc Health*, 45(4): 368-375. doi: 10.1016/j.jadohealth.2009.03.021
- Wang, M. ve Fredricks, J.A. (2014). The reciprocal links between school engagement, youth problem behaviors, and school dropout during adolescence. *Child Development*, 85(2), 722-737.
- Wang, J., Iannotti, R. J., ve Luk, J. W. (2012). Patterns of adolescent bullying behaviors: Physical, verbal, exclusion, rumor, and cyber. *Journal of School Psychology*, 50(4), 521-534.
- Willard, N. E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Illinois: Research Press.
- Williams, K. R., ve Guerra, N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of adolescent health*, 41(6), 14-21.
- Wolak, J., Mitchell, K. J., ve Finkelhor, D. (2007). Does online harassment constitute bullying? An exploration of online harassment by known peers and online-only contacts. *Journal of adolescent health*, 41(6), 51-58.
- Yaman, E. & Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 819-833.
- Yavuzer, H. (1992). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ybarra, M. L. (2004). Linkages between depressive symptomatology and internet harassment among young regular internet users. *CyberPsychology & Behavior*, 7(2), 247-257.
- Ybarra, L.M. ve Mitchell, K. J. (2004a). Youth engage in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27(3), 319-336.

Ybarra, L.M. ve Mitchell, K. J. (2004b), Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 45, 1308-1316.

Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Wolak, J. ve Finkelhor, D. (2006). Examining characteristics and associated distress related to internet harassment: Findings from the second youth Internet safety survey. *Pediatrics*, 118, 1169-1177.

Yeşilyaprak, B. (1985). Üniversite gençlerinin psikolojik sorunları. *Eğitim Ve Bilim*, 10(57), 25-36.

Yıldız, M. A. ve Kutlu, M. (2015). Erinlerde okula bağlanmanın yordayıcısı olarak sosyal kaygı ve depresif belirtilerin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(31), 332-345.

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz ☐ Kız ☐ Erkek

2. Sınıf Düzeyiniz ☐ 9. Sınıf ☐ 10. Sınıf ☐ 11. Sınıf ☐ 12. Sınıf

3. Okul türünüz

☐ Fen Lisesi ☐ Anadolu Lisesi ☐ Meslek Lisesi

☐ İmam Hatip Lisesi ☐ Güzel Sanatlar Lisesi

3. Akademik başarılarınızı nasıl algıyorsunuz?

☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek

4. Ailenizin sosyo-ekonomik durumunu nasıl algıyorsunuz?

☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek

5. Anne- baba eğitim durumu

Baba

Anne

İlkokul Mezunu

☐

☐

Ortaokul Mezunu

☐

☐

Lise Mezunu

☐

☐

Üniversite Mezunu

☐

☐

6. Anne babanızın durumu aşağıdakilerden hangisine uyuyor?

☐ Birlikte yaşıyorlar

☐ Anne veya baba vefat etti

☐ Boşandılar

7. Siz dahil kaç kardeşsiniz?

☐ Tek

☐ 2-3 Kardeş

☐ 4 ve daha fazla

8. İnternete günde ne kadar sıklıkla giriyorsunuz?

☐ En fazla 1 saat

☐ 1-3 saat

☐ 3-5 saat

☐ 6 saat ve üzerinde

9. İnternet ortamındaki etkinliklerde (sohbet, oyun gibi) kimliğinizi gizler misiniz?

☐ Evet

☐ Hayır

☐ Bazen

10. Arkadaşlarınla ilişkilerini nasıl yorumluyorsun?

() İyi () Orta () Kötü

11. Saldırganlık içeren davranışları nerede ve hangi sıklıkla gözlemliyorsunuz?

	Çok Sık	Ara Sıra	Hiçbir zaman
Aile İçinde	()	()	()
Arkadaş Grubunda	()	()	()
Okulda Öğretmenlerden	()	()	()

12. Saldırganlık içeren davranışlar size kim tarafından ve hangi sıklıkla uygulandı?

	Çok Sık	Ara Sıra	Hiçbir zaman
Ailemden	()	()	()
Arkadaşlarımdan	()	()	()
Öğretmenlerimden	()	()	()

13. Anne babanızın size karşı tutumu:

() Anlayışlı () Baskıcı-Otoriter () İlgisiz-Kayıtsız

Ek 2. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği

Sevgili öğrenciler,

Bilişim ve iletişim teknolojilerini bazen arkadaşlar ile iletişim kurma, eğlenme, bilgiye ulaşma, fotoğraf veya video paylaşma gibi olumlu olarak kullanılırken bazen de paylaşılan bilgiyle alt etme, rahatsız edici lakapların takılması, facebook, twitter ve instagram gibi şifrelerinizin ele geçirilmesi gibi olumsuz olarak da kullanılmaktadır. Bu ölçek bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanırken yukarıda belirtilen olumsuz durumlarını belirlemek için uygulanmaktadır. Ölçek teknolojik araçları kullanırken size yapılan ve sizin yaptığınız olumsuz davranışların içeriğini belirlemeye yöneliktir. Vereceğiniz bilgiler teknolojik araçların kullanılmasında karşılaşılan problemlerin ve zorlukların belirlenmesine katkı sağlayacaktır. Yanıtlarınız başka kişi veya kurumlarla paylaşılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

	Bana Yapıldı					Ben Yaptım				
Aşağıdaki ifadeleri yaşama durumunuza göre “ Bana Yapıldı ” ve “ Ben Yaptım ” kısımlarına göre işaretleyiniz.	Daima	Sık sık	Bazen	Nadiren	Asla	Daima	Sık sık	Bazen	Nadiren	Asla
1. İnternette söylenti çıkarma										
2. İnternette rahatsız edici lakap takma										
3. İnternette hakaret edici semboller kullanma										
4. İnternette dalga geçme										
5. İnternette paylaşılan bilgilerle alay etme										
6. İnternet sitelerindeki haberlerle ilgili çirkin cevaplar yazma										
7. İnternette küçük düşürücü ifadeler kullanma										
8. İnternette başkasının kimliğini kullanma										
9. İnternette kimliğini gizleme										
10. İnternette başkalarının sayfalarına izinsiz girme										
11. İnternette şifre kırma (hacklemek)										
12. İnternette virüslü dosya/programı gönderme										

13. İnternette izinsiz videolar gösterme										
14. İnternette izinsiz fotoğraf yayınlama										
15. İnternetteki fotoğrafları rencide edecek şekilde yeniden düzenleme										
16. İnternette mahrem konularda konuşmaya zorlama										
17. İnternette sohbet ederken mahrem içerikli semboller kullanma										
18. İnternette mahrem içerikli görüntüler paylaşma										
19.İnternette kötü söz/hakaret içerikli mesajlar gönderme										
20.İnterneti karalama aracı olarak kullanma										
21. İnterneti çıkarları doğrultusunda propaganda aracı olarak kullanma										
22. İnterneti dolandırıcılık amaçlı kullanma										

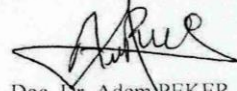
Ek 3. Ergenlerde Okula Bağlanma Ölçeği (Lise Formu)

Maddeler	Kesinlikle Evet	Evet	Olabilir	Hayır	Kesinlikle Hayır
1.Bu okulda olmaktan gurur duyuyorum.					
2.Bu okulda olmaktan mutluyum.					
3.Okulumda kendimi güvende hissediyorum.					
4.Çoğu zaman okula gitmeye can atarım.					
5.Okulumu seviyorum.					
6.Sınıfımda sevdiğim birçok arkadaşım var.					
7.Bu okulda önem verdiğim arkadaşlarım var.					
8.Bu okulda beni önemseyen arkadaşlarım var.					
9.Bu okuldaki arkadaşlarımı seviyorum.					
10.Öğretmenlerimiz, öğrencilerine çok destek olurlar.					
11.Öğretmenlerimi seviyorum.					
12.Derslerimde düşük performans gösterseydim öğretmenlerim bununla ilgilenirdi.					
13.Okuldaki öğretmenler ya da diğer yetişkinler bana önemli biriymişim gibi davranırlar.					
14.Öğretmenlerimiz bir öğrencinin çok çalışıp çalışmadığını bilir.					

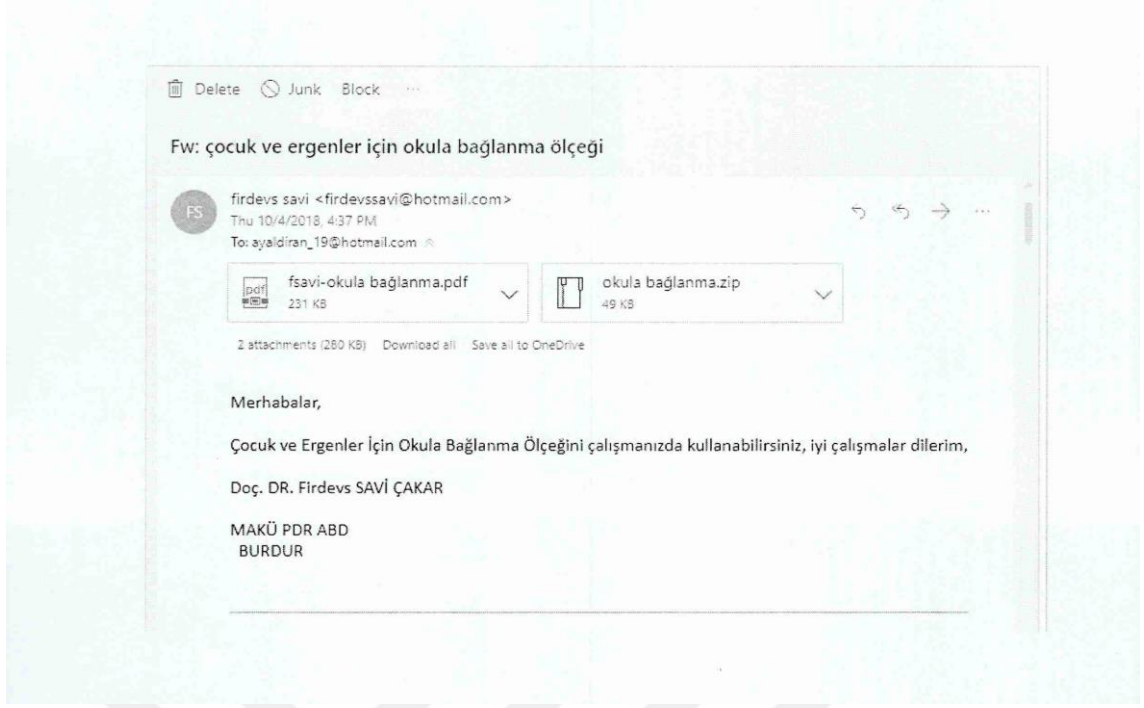
Ek 4. Kullanılan Ölçeklerin İzin Yazıları

İlgili makama

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet Yaldiran'ın, tarafımızdan geliştirilen "Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği"ni Yüksek Lisans tez ve diğer çalışmalarında kullanmasına izin veriyorum.

Doç. Dr. Adem PEKER
Atatürk Üniversitesi
Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Ahmet YALDIRAN

E-posta adresi: ayaldiran_19@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Yüksek Lisans: (2019) Sakarya Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Eğitim

Bilimleri Anabilim Dalı / Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı

Lisans : (2009) Sakarya Üniversitesi / Eğitim Fakültesi / Rehberlik ve Psikolojik

Danışmanlık Bölümü

GÖREVLER

Görev Ünvanı	Görev Yeri	Yıl
Psikolojik Danışman / Rehber Öğretmen	Gerede Anadolu Lisesi (Bolu/Gerede)	2009
Psikolojik Danışman / Rehber Öğretmen	Koç İlkokulu (Bolu/Merkez)	2015